

SZAKDOLGOZAT

JUNG EMESE
Vidékfejlesztési Agrármérnök szak

Keszthely
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Georgikon Campus

Vidékfejlesztési agrármérnök Szak

VÁLSÁGMENEDZSMENT A MEZŐGAZDASÁGBAN

Belső konzulens: Dr. Kiss Benita Livia
egyetemi adjunktus

Készítette: **Jung Emese**

XG65PV

levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Készthely

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és célkitűzés.....	5
1.1. A témaválasztás indoklása.....	5
1.2. A dolgozat célja.....	5
1.3. A dolgozat felépítése	5
2. Irodalmi áttekintés	7
2.1. A válság	7
2.1.1. A válság fogalma	7
2.1.2. A válság típusai	8
2.1.3. A válság eredete	9
2.2. A válságmenedzsment.....	10
2.2.1. A válságmenedzsment fogalma	10
2.2.2. A válságmenedzsment típusai.....	11
2.2.3. A válságkezelési elméletek	11
2.2.3.1. Slatter modell.....	11
2.2.3.2. McKinsey féle öt párhuzamos út.....	12
2.2.3.3. Tudásmenedzsment alapú válságkezelési modell.....	12
2.3. Válságmenedzsment a mezőgazdaságban	13
2.3.1. Válsághelyzetek a mezőgazdaságban.....	13
2.3.2. Az éghajlatváltozás hatása.....	14
2.3.3. A gazdasági környezet változásának hatása	16
2.3.4. Kórokozók okozta válsághelyzet	18
2.4. Mezőgazdasági kockázatkezelési eszközök Magyarországon	21
3. Anyag és módszertan.....	28
3.1. SWOT analízis.....	28
3.2. Interjú	29
3.3. Megfigyelés	29
4. Vizsgálati eredmények és értékelésük	30
4.1. Az interjúkészítés és a megfigyelés eredménye.....	30
4.2. SWOT analízis a Bori Családi Gazdaságra vonatkozóan.....	34
5. Következtetések, javaslatok.....	36
6. Összefoglalás	37
7. Szakirodalom jegyzék.....	40
8. Mellékletek	44

Ábrajegyzék:

1. ábra – Válságtípusok mátrixa	8
2. ábra – Öntözött területek mezőgazdasági területen belüli aránya Magyarországon (%)....	15
3. ábra – A búza és a kukorica árának alakulása 2021 január és 2022 április között	18
4. ábra – Vágókacsa felvásárlási átlagára.....	20
5. ábra – Bekapcsolási napok száma a 2021. évi védekezési időszakon belül	25
6. ábra – Laverda kombájn és betakarított napraforgó – Bori Családi Gazdaság.....	30
7. ábra – Automata gödörfúró gép – Bori Családi Gazdaság.....	32
8. ábra – Látogatásom a Bori Családi Gazdaságnál.....	33

Táblázatjegyzék:

1. táblázat – Baromfiállomány (ezer darab).....	19
2. táblázat – A főbb veszélynek által okozott károk és a hozzájuk kapcsolódó kárenyhítés az I. pillérben	22
3. táblázat – A hazai növénybiztosítási piac alakulása 2020-ban és 2021-ben.....	24
4. táblázat – A mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszerhez csatlakozott tagok megoszlása termelési irány és módszer szerint.....	26
5. táblázat – Bori Családi Gazdaság szántóföldi növénytermelési, átlagos adatainak összehasonlítása a 2022-es, aszályos év adataival	32
6. táblázat – SWOT analízis – Bori Családi Gazdaság.....	35

1. Bevezetés és célkitűzés

1.1. A témaválasztás indoklása

Dolgozatomban a válságmenedzsment mezőgazdaságban betöltött szerepét szeretném vizsgálni. Fontosnak tartom a téma részletes áttekintését a válság fogalmának definiálásától, a válságmenedzsment feladatától és céljától, a mezőgazdasági válsághelyzetek kezeléséig. Az elmúlt évek tendenciáit megfigyelve, arra a következtetésre juthatunk, hogy a válságok száma, mérete és időtartama növekszik, amely egyre inkább veszélyt jelent a teljes gazdaságra, teljes iparágakra, a környezetre egyaránt. Ez a tendencia arra következtet, hogy válsághelyzetekkel minden területen számolni kell. A válságmenedzsment egyre növekvő fontossággal és relevanciával bír a szervezetek fennmaradása és növekedése szempontjából. Az országoknak, a gazdasági szereplőknek alapvető feladata, hogy az esetleges krízis helyzetekkel és kockázatokkal időben számoljanak, megfelelő válságtervvvel rendelkezzenek, hogy mielőbb megoldásra és kezelésre tudjanak törekedni.

1.2. A dolgozat célja

Dolgozatom célja, hogy a válságmenedzsment alapvető feladata és célja mellett egy jelenleg is működő családi gazdaság bemutatásával és konkrét példáival mutassam be, a válságmenedzsment szükségességét, relevanciáját a jelenlegi időkben. Fontosnak tartom felhívni a figyelmet arra, hogy a gazdaság minden szereplőjének fennmaradásához, növekedéséhez, fejlődéséhez szüksége van válságtervre, hiszen egy válsághelyzet megmutatja a működésben fellelhető negatív folyamatokat, segít rávilágítani a fejlődést gátló tényezőkre és lehetőséget ad ezek javítására, valamint ezáltal a növekedésre. Az agrárszektorban is találkozhatunk különböző válsághelyzetekkel, melynek okai különbözőek lehetnek. Az egyik leginkább fennálló ok a mezőgazdaságban a szélsőséges időjárási helyzetekből következik. A kockázat nagy, a válsághelyzet bekövetkezése rendkívül kiszámíthatatlan. Ezért fontosnak tartom, megvizsgálni a lehetőségeket a kockázatok csökkentésére és a károk minimalizálására. Dolgozatomban szeretném kideríteni a következő kérdésekre a választ: Milyen lehetőségekkel lehetséges minimalizálni a károkat a mezőgazdaságban egy kialakult válsághelyzet esetén? Hogyan működik ez a gyakorlatban?

1.3. A dolgozat felépítése

A bevezetést követő fejezetben szeretném bemutatni a válságmenedzsment alapjait. A válság fogalmi háttérét és különböző típusait, a válságmenedzsment, válságkezelés fogalmát és

jelentőségét. Az elméleti részt követően szeretnék bemutatni egy jelenleg is működő családi vállalkozást, a Bori családi gazdaságot, illetve konkrét példaként a velük készített interjúban szeretném bemutatni válságkezelési stratégiájukat, működési alapelveiket. Tapasztalataikat, melyek korábbi válságok kezeléséből alakultak ki. Szeretném megvizsgálni, milyen lehetőségeik vannak a felmerülő helyzetek kezelésére.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. A válság

2.1.1. A válság fogalma

A válság meghatározására számos definíciót találunk a szakirodalomban mind nemzetközi és mind hazai viszonylatban. Ezek közül vizsgálók meg néhányat.

Egyik megfogalmazás alapján (Krystek, 1987) a válság, egy korlátozott időtartammal bíró, nem kívánt és nem tervezett, előre nem látható folyamat, melyet limitált méretű tudatosság övez. Krystek szerint a folyamatból a kiútra mindössze két módon van lehetőség (Krystek, 1987 alapján Zuzák – Rymešová, 2008).

Noszky (2018) szerint szintén előre nem tervezett és nem kívánatos folyamat, amely a rendszer szétesésének irányába mutat, veszélyezteti a rendszer céljait, fennmaradását és fejlődését. A válság nem a szervezet egészséges és normál működésének a része, hanem egy kóros folyamat, amely sajnos a szervezet elemi stabilitási tényezőit is veszélyezteti. Noszky a Változás és válságmenedzsment az alapoktól című könyvében ismerteti, hogy a válságnak fő jellemzői az idővel való versenyfutás és a menedzsment ellentmondásos helyzete. Az idővel való versenyfutás nagyon fontos a válsághelyzet megoldásában, hiszen minden elvesztegetett perc a krízis folyamatok visszafordíthatósága ellen dolgozik és a szervezet összeomlásának esélyeit erősíti. A menedzsment ellentmondásos helyzetére pedig azért is hívja fel a figyelmet, mert ha a menedzsment probléma érzékenysége, a kockázat előre jelző képessége jól működött volna, akkor a válság be sem következett volna. Eközben pont a jelenleg működő menedzsmentnek kell a válsággal először szembesülnie.

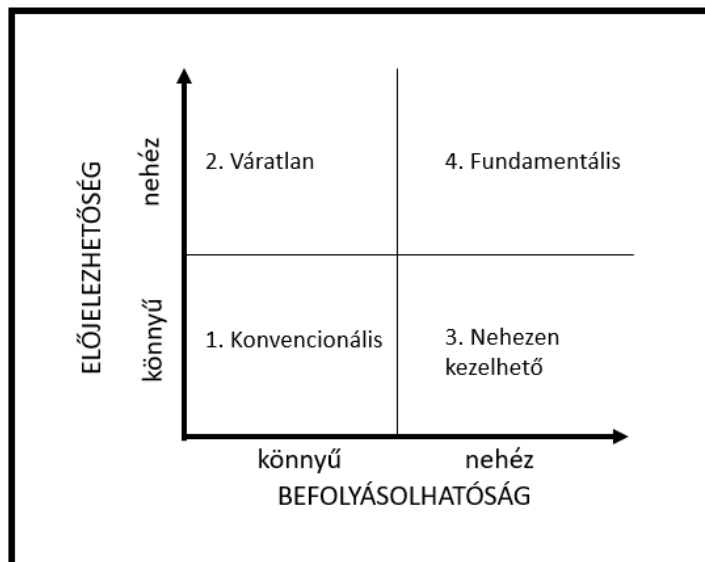
Pataki (1999) megfogalmazása alapján a válság egy rendszerszinten zajló, sajátos változás, amely során a rendszer változásai spontán jellegűek, dezorganizáló hatásúak és kezdetben egy fejletlenebb állapotot, majd nem megfelelő intézkedések esetén teljes széthullást eredményezhet.

A fenti meghatározások és a szakirodalomban fellelhető széleskörű megfogalmazásokból megállapítható, hogy a válság olyan esemény bekövetkezése kapcsán jön létre, ami váratlan, spontán következik be, a szervezet működésében fennakadást, akadályt okoz. Ez időszakos zavart, de végleges összeomlást is előidézhet a szervezet működésében függően a kezelés alaposságától, gyorsaságától, minőségétől.

2.1.2. A válság típusai

A válság típusai több szempont alapján is vizsgálhatók. Ahogyan a fogalmi meghatározásnál is tapasztalhattuk, a típusokat is vizsgálhatjuk több szempontból, így ebből következően a válság típusainak meghatározásánál is többféle megközelítést találhatunk a szakirodalomban az általános felfogástól kezdve a vállalatspecifikus meghatározásokig.

Björck (2016) az előjelezhetőséget és a befolyásolhatóságot vizsgálva egy kétdimenziós mátrix segítségével ábrázolta a válság lehetséges típusait (1. ábra). Így négy kategóriát különböztetett meg, mint konvencionális, váratlan, nehezen kezelhető és fundamentális krízist. Az alábbi, 1. ábrán látható, a válságtípusok mátrixában, mely kategóriára mi jellemző a vizsgált dimenziókban. A konvencionális válság esetében elmondható, hogy a szervezet számára az eset bekövetkezésének valószínűsége magas, ezáltal könnyen előjelezhető, a szervezetnek van lehetősége a felkészülésre. Így egy megfelelően kidolgozott tervvel a válság megelőzhető, bekövetkezése esetén könnyen csillapítható, megoldható. A váratlan krízisek esetében a megoldás könnyen elérhető, viszont ezeket a válságokat nehéz előre megjósolni. Vannak olyan esetek is, ahol ugyan könnyedén megjósolható a krízis bekövetkezése, azonban a megfelelő intézkedések meghozatala már nehézkes a szervezet számára. A fundamentális válságok a krízisek legveszélyesebb kategóriája. Ebben az esetben sem az előjelezhetőség, sem a befolyásolhatóság nem könnyű (Gundel, 2005 alapján Björck, 2016).

1. ábra: Válságtípusok mátrixa

Forrás: Björck (2016) alapján saját szerkesztés

Válságtípusokról Liebmann és Erdélyi (2004) Vállalati válságmenedzsment című könyvében is olvashatunk. Lappangó és nyílt válságot különböztetnek meg az észlelhetősége alapján. Kialakulás hosszát is figyelembe veszik, mely alapján rákos és robbanó válságot különböztetnek meg. Utóbbi nagyon hirtelen, váratlanul alakul ki, míg előbbi lassan, fokozatosan bontakozik ki a vállalati szervezetben. A válság időbeli hatását tekintve operatív és stratégiai válságot különböztetnek meg. A stratégiai válság alaposabb helyzetelemzést kíván meg, mely nem rövid alatt kivitelezhető szemben az operatív válság esetében. Okozati szempontokat is vizsgálnak a szerzők, akik szerint a következményeket is figyelembe szükséges venni a válság típusának meghatározása során. Eredményválság esetén a jövedelmezőség és a forgalom csökkenése, a növekedés lassulása lehet a válság következménye, míg likviditási válság esetében a teljes fizetési képtelenség is kialakulhat a szervezetnél.

2.1.3. A válság eredete

Külső, környezeti eredetű és belső okok is idézhetnek elő válsághelyzetet egy szervezet életében, melyek hatásának mértéke széles skálán mozog. Számos külső és belső ok létezik, ami miatt egy vállalat válságba kerülhet, működése tartósan veszteséggé válhat és elveszítheti fizetőképességét, akár vagyonát. Külső okok következtében kialakult válsághelyzetek hatásának mértéke különböző lehet a vállalatoknál. Függ a vállalkozások helyzetfelismerő, alkalmazkodó, válságtűrő és -kezelő képességétől. Az a szervezet tud hatékonyabban reagálni, kezelni egy felmerülő krízishelyzetet, amely strukturáltan működik és megfelelő stratégiával építi fel működését (Virág et al., 2013).

Gyakori külső válságokozó a gazdasági környezet változása, a piaci verseny átalakulása, technológiák fejlődése, politikai, társadalmi és pénzpiaci változások is. A gazdasági ágazatok minden szereplője fenyegetett külső és belső destabilizáló kihívásokkal.

A válságok forrásait tekintve Mitroff és Anagnos (2007) hét kategóriát különböztetett meg:

- A természeti katasztrófák következtében kialakult válsághelyzetek csoportjába sorolandó minden földrengés, földcsuszamlás, árvíz, hurrikán, tornádó által létrejött krízis.
- A gazdasági válság típusában a leggyakrabban előforduló kiváltó ok a munkaerőhiány, a beszerzési és logisztikai problémák, részvényárfolyamok ingadozása, esése, fluktuációja.
- Léteznek emberi erőforrásokkal kapcsolatos válságokozók. Ide sorolható a munkaerő hiánya, a munkavállalók sztrájkja, elégedetlensége.
- Rágalmazással, rossz hírnévkeltéssel, hamis információk terjesztésével egy vállalat megítélése kerül veszélybe. Az említettek a legjellemzőbb példák a reputációs válságokozókra.

- Szorosan kapcsolódva a reputációs válság forrásokhoz, meg kell különböztetni az információs krízisokozókat, melynek legismertebb formái a számítógépes adatok manipulálása, adatok illetéktelen kézbe juttatása.
- Fizikai válságok legfőbb okozója, minden esetben közvetlenül kapcsolódik a vállalkozás működéséhez. Üzemzavar, hibás termelési folyamat, beszállítók elvesztése mind közvetlenül hozzájárul a normál működés összeomlásához.
- Pszichopatikus események következtében könnyen sodródik válságba egy vállalat. Egy terrortámadás, munkahelyi bántalmazás és különböző bűnügyi események azonnali krízishelyzetet vonnak maguk után.

Kutatások, vizsgálatok alapján megállapítható, hogy a vállalatok életében bekövetkezett válsághelyzetek kétharmadért a vezetői hiányosságok okolhatók. Egy szervezetnek még a válság bekövetkezése előtt meg kell ismernie a lehetséges kockázatokat, melyekre válságtervvel fel kell készülni. A válság elfajulása sok esetben rossz döntések sorozatának és fegyelmetlenségnek köszönhető. Fontos a reakció, az, hogy a felsővezetés miként reagál a bekövetkező válság helyzetre. Rossz döntés következtében könnyen válhat maga a vállalat a válság valós okozójává (Zhang – Wang, 2016).

2.2. A válságmenedzsment

2.2.1. A válságmenedzsment fogalma

A válságmenedzsment minden típusú vállalatnál kötelező tevékenység annak érdekében, hogy a működés hatékony legyen és a fejlődés ne ütközzön akadályba. Minden vállalkozás találkozik a működés során olyan jelenségekkel, melyekre, ha nem készül fel kellően és nem kezeli azt megfelelő módon, akkor az akár a cég fentmaradását is veszélyeztetheti. Nem csak a vállalkozás válságból való kivezetéséről van szó, hanem a veszélyek előrejelzéséről és az ezektől való megóvást is jelenti a válságmenedzsment (Jindal et al., 2015).

Egy stratégiában nagyon fontos a válságokozók előzetes beazonosítása. Fontos felismerni, milyen veszélyforrások fenyegetik a működést. Ezek azonosítása után lehetséges megalkotni a válság menedzseléséhez szükséges módszert és teendőket. A válságban megkülönböztetünk elsődleges és másodlagos veszélyeket, melynek egyvelege okozza a teljes válságot. Elsődleges fenyegetéseknek magát a válság lényegét okozó veszélyeket tekintjük, míg az ezekre adott válaszreakciók a másodlagos veszélyforrások Kalavar és Mihir (2017) szerint.

2.2.2. A válságmenedzsment típusai

A válságmenedzsmentnek számos típusát ismerjük. Ez függ a válság típusától, mértékétől és a vállalkozás tevékenységétől, jellegétől is. A Veres – Tihanyi (1991) megközelítés szerint az alábbi három típus különböztethető meg: preventív válságmenedzsment, aktív krízismenedzsment és reaktív válságmenedzselés. Preventív válságmenedzsment alatt olyan tevékenységek összességét értjük, melyek még a válság kialakulása előtt történik meg. Lényege, hogy a válság megelőzését kívánja elérni. Felméri a lehetséges kockázatokat, valamint a veszélyforrásokat és ezek elkerülését kívánja elérni. Az aktív krízismenedzsmentnek a preventív folyamatban meghatározott veszélyekre való felkészülést értjük. Reaktív válságmenedzsment alkalmazása akkor válik szükségessé, amikor a válság már akut, amikor a válság már a vállalkozás fentmaradását is fenyegeti. Feladata, hogy a már fennálló válságot kezelje. A reaktív válságmenedzsmentnek ismerjük repulzív formáját, ami a konkrét ellenintézkedéseket jelentik, illetve likvidációs formáját, amely a végső felszámolásra koncentrál.

Katits (2010) szerint a következő három típust különböztetjük meg. Szintén preventív válságmenedzselést nevezi meg első típusként. Hasonlóan a korábbi típus megjelölésnél, az előzetesen feltűnő veszély lehetőségekre hívja fel a figyelmet és ezek elkerülésére hoz létre startégiát. Turnaround, az az zavarelhárító válságmenedzsment alkalmazásával a válság kialakulását kívánja megakadályozni, és a szervezet növekedését akarja megalapozni. Katits (2010) szerint a harmadik típus a kríziskezelő válságmenedzsment. Ebben az esetben már a létező, bekövetkezett válság kezelését értjük, melyben cél a károk minimalizálása, a szervezet működésének fenntartása.

2.2.3. A válságkezelési elméletek

A szakirodalomban többféle elméletet találunk a válságkezelésre vonatkozóan. A három, talán legismertebb elméletet ismertetem: a Slatter-modellt, a McKinsey-féle elméletet és a tudásmenedzsment alapú válságkezelési modellt.

2.2.3.1. Slatter modell

Slatter válságkezelési modelljében a válságkezelés operatív és stratégiai lehetőségeinek összekapcsolása által kíván megoldást nyújtani olyan vállalatok számára, ahol a válság már eluralkodott és ez által a szervezetet a csőd fenyegeti. A csőd elkerülése érdekében javasolja a vállalat értékeinek csökkentését oly módon, hogy értékesítse a vagyontárgyakat, ezzel forrást

szerezve a tartozások, költségek fedezésére. A csődpórgam másodík lépésként átszervezést kezdeményez. Hangsúlyozza, hogy az átszervezéssel új szemléletmód, új folyamatok alakulhatnak ki, melyek segítenek javítani a korábbi működés hibáit. Ezután következik a válságkezelő stratégia megvalósítása. A modell szerint fontos a vállalat életében a rendszeres piackutatás, amely segíti a vállalkozás stratégiájának megfelelő kidolgozását. Segíti a piachoz való alkalmazkodást és a veszélyforrások korai felismerését (Virág et. al., 2013).

2.2.3.2. McKinsey-féle öt párhuzamos út

Kalavar és Mihir (2017) öt területet különböztet meg, amely nagymértékben dönti el, hogy egy válság milyen hatással lesz a szervezet életére.

Szervezet kontrollálása: a modell szerint, nagy befolyással lehet a válság következményeire, hogy szervezet, hogyan reagál. Mivel a normális működést teljesen felfordítja egy érkező válságjelenség, így fontos, hogy a résztvevők hogyan képesek reagálni. Mivel az érintettek lehetséges, hogy érintettségük miatt nem reagálnak kellően hatékonyan, így a modell javasolja egy válság team felállítását, melynek élére egy tapasztalt vezetőt javasol, aki képes döntést hozni és motiválni.

Érintettek stabilizálása: a válság kezdeti szakaszában fontos az érintettek, részt vevők reakcióinak kezelése.

A központi technikai és működési kihívások megoldása: ez a folyamat elengedhetetlen a válság kezelésében, megoldásában. A kihívások beazonosítása gyakran nem sikerül a válság kezdeti szakaszában, gyakran hosszú időt vesz igénybe. A beazonosítást megelőzheti a válság kitörésétől kezdve egy hosszú elemzési folyamat.

Kiváltó okok megszüntetése: akár technikai okai is lehetnek a válság kialakulásának, akár emberi, folyamatok okok is állhatnak a háttérben. Ezek leküzdése létfontosságú a vállalat túlélése szempontjából. A helyreállítás a vállalkozás jelentős szerkezeti átalakításával jár.

A szervezet helyreállítása: a válság felismerését, kezelését követően a legfontosabb a szervezet stabilizálása. Amint ez megtörténik, javasolják a stratégia kidolgozását arra vonatkozóan, hogy a vállalat minél előbb felépüljön a válságból. Ki kell dolgozni a lépéseket, melyek a helyre állítást segítik.

2.2.3.3. Tudásmenedzsment alapú válságkezelési modell

A versenyképesség fenntartásához alapvető a vállalkozásban a tudás menedzselése Ponis és Koronis (2012) szerint. Elméletük szerint a válság olyan esemény, melyben a gyors döntések

meghozatalában tudás alapú erőforrásokat szükséges használni. Minden strukturált és strukturálatlan információt, minden tudást megfelelően kell feldolgozni, szem előtt tartva a válság mielőbbi kezelését. Figyelemmel kell kísérni a környezetből érkező hatásokat, a külső és belső szereplőket. Elengedhetetlen a megfelelő kommunikáció kidolgozása mind az érintettek körében, mind a külső szereplők, a média irányába is, hiszen fontos, hogy minden szereplő megfelelő képet alkosson a fennálló válságról. A reakciók nagy befolyással bírnak egy válság alakulásában. A tudásmenedzsment alapú válságkezelési modell alapja az információk alapos ismerete, felhasználása.

2.3. Válságmenedzsment a mezőgazdaságban

2.3.1. Válsághelyzetek a mezőgazdaságban

A gazdasági iparágak közül a mezőgazdaságban is jelentkeznek kihívások, melyek nem csupán az ágazatra hatnak negatívan, hanem más kapcsolódó iparágra is hatással lehetnek. A válságok döntő többségében a növénytermesztésben és az állattenyésztésben is súlyos következményekkel járnak.

A termények minőségében, mennyiségében, az állattenyésztésben bekövetkezett krízisek további negatív hatást is gyakorolhatnak akár az élelmiszerellátásra, így a kereskedelemre, a gazdák jövedelmére, mellyel együtt akár a munkaerőpiacra, foglalkoztatottsági adatokra is. Kijelenthetjük, hogy egy agrárválság negatív hatással lehet az általános gazdasági stabilitásra.

Ahogy Kotormán (2009) is megfogalmazta, a válsághelyzetek létrejöttéhez vezető okoknak alapvetően két csoportja létezik. Külső tényezők, melyek a vállalkozás által nem befolyásolhatók. Kulcsfontosságú ezekre a külső tényezőkre figyelmet fordítani, a kockázatokat elemezni és a lehetséges következményekre felkészülni. Hiszen ezek nem befolyásolhatók, így a szervezet érdeke ezekhez a tényezőkhöz való alkalmazkodás. A leggyakrabban előforduló külső tényezők, melyek krízis bekövetkezéséhez vezetnek egy szervezet életében: gazdasági helyzet változása, a vállalkozás szakmájának válsága, kormányzati intézkedések, a piacokat jelentő térségek válsága, illetve az infláció. A másik csoportot a belső tényezők alkotják, melyet a vállalkozás adottságai és a menedzsment működése, döntései alakítanak ki, formálnak. Következésképpen a vezetés időbeni felismeréssel, reakciókkal, változtatással befolyásolhatja, kiküszöbölheti a válságot előidéző hibákat. Leggyakoribb formája a negatív belső tényezőknek a rossz szervezeti struktúra, a menedzsment hiányosságai, a nem megfelelő munkaerő alkalmazása, a kapacitáskihasználatlanság, a kereslet és a piaci részesedés csökkenése, a tőkehiány és az ellenőrzés hiánya.

2.3.2. Az éghajlatváltozás hatása

Az Európai Bizottság hivatalos weboldalán friss információkat olvashatunk az egész világot érintő éghajlatváltozásról, illetve ennek következményeiről. A sarkvidéken jelentkező olvadás az óceán és tengerszint emelkedését okozzák. A tengerszint emelkedése hatással van a tengeráramlatokra, melyek a földi éghajlatot és az időjárást nagymértékben befolyásolják. Az éghajlatváltozás súlyos fenyegetést jelent és rendkívüli következménnyel járhat. A természeti következmények mellett, jelentős társadalmi és gazdasági fenyegetettséget is jelent.

A klímaváltozásról Jankó (2011) által írt tudományos cikkben így fogalmaz: a tudomány és a társadalom és az ember és a környezet kapcsolatának megváltozását is jelenti az éghajlat megváltozása. A változás következményei nagyfokú alkalmazkodást és változást kívánnak meg a jövőben. Az előrejelzések alapján arra következtethetünk, hogy az éghajlat változása jelentős hatással lesz az agráripari tevékenységekre. A terméshozam megváltozása megtörténhet és akár egyes növények termesztésének helyszínében is szükség lesz változtatásra. A termesztési időny meghosszabbodott, a növények fejlődése tavasszal korábban megindul és ősszel tovább tart. Az egyre inkább emelkedő hőmérséklet, az erősödő vízhiány és a szélsőséges időjárás, a hosszú csapadéktalan időszakok a termelési területek zsugorodását okozhatják.

A mezőgazdaság hatékonyságának egyik tényezője az időjárás, melyben az éghajlatváltozás következményeként tapasztalhatunk szélsőséges jelenségeket. Gyakran előforduló, összetett természeti jelenség az aszály. Az aszály egy nagyon súlyos károkat okozó természeti jelenség. Ez a jelenség az érintett területeken lévő élőlények alapvető életfeltételét határozza meg, a hosszan tartó vízhiány ellehetetleníti az élőlények fejlődését, gyakorta életben maradását. Amennyiben olyan mértékű a vízhiány a területen, hogy a talajnedvesség lecsökken, hogy az már gátolja a növények fejlődését, növekedését és abból terméseszköken alakul ki, akkor mezőgazdasági aszályról beszélünk. Az aszály előfordulásának kockázata egyre inkább nő Magyarországon. Hazánk egyes térségeiben kétfévente előfordul, jellemző az Alföld középső részén (Biacs et al., 2003).

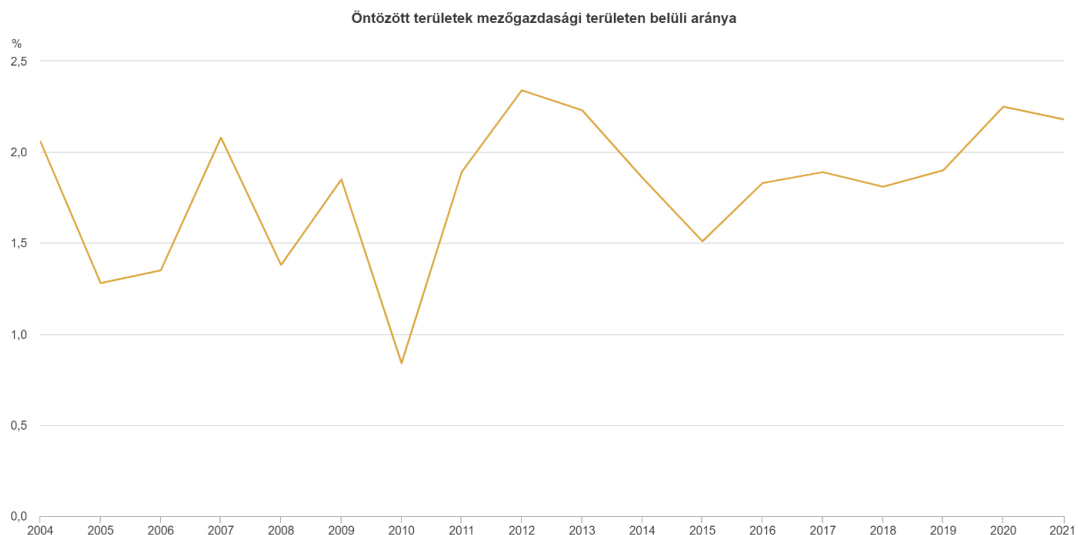
Az aszály elleni védekezésre és a károk csökkentésére vannak módszerek, melyeket a termelők tudnak alkalmazni. Soltész et al. (2011) gyűjtése alapján a következők:

- Öntözési és meliorációs beavatkozások: leghatékonyabb és a legköltségesebb módszer.
- Talajművelési technikák: megfelelő talajműveléssel biztosítani szükséges, hogy a csapadékot a termőtalaj képes legyen tárolni.
- Művelési ágak célszerű megválasztása, vetésszerkezet kialakítása nagymértékben hozzájárulhat az aszálykárok csökkentéséhez.
- Szárazságtűrőbb növényfajták termesztésének elterjesztése az érintett területeken.

- Vegyszeres és agrotechnikai védekezéssel minimalizálni kell a gyomosodás mértékét, hiszen ezzel csökkenthető a talajban tárolt víz gyors fogyása.
- Kertészeti ágazatban szükséges az öntözhetőség biztosítása.
- Erdőtelepítési tervezéskor, mezővédelmi erősávok tervezésénél és kialakításánál figyelembe kell venni azok aszálykár mérséklő hatását.

A felsorolásban is olvashatjuk, hogy a leghatékonyabb védekezés az aszálykár ellen az öntözés. Az öntözés nem más, mint a talaj nedvességtartalmának mesterségesen módon történő pótlása. A klímaváltozás hatásai miatt egyre inkább fontossá vált ez a tevékenység a mezőgazdaságban.

A mezőgazdasági területeken belüli öntözött területek aránya évről évre változik hazánkban. A Központi Statisztikai Hivatal minden évben elvégzi a felmérést erre vonatkozóan, így követhető a tendencia. Megállapítható, hogy az öntözött területeken nagysága az adott évben függ az időjárás alakulásától, a csapadék területi és időbeni eloszlásától és a mennyiségétől is. Az alább található 2. ábrán látható, hogy 2004 és 2021 között hogyan alakult az öntözött területek nagyságának aránya a mezőgazdasági területeken belül. A vizsgált időszakban, 2010-ben volt a legkevésbé szükség öntözésre az időjárás kedvező alakulása miatt. Ekkor mindössze 0,8% volt az öntözött területek aránya. Az utóbbi 10 évben ez az érték viszont 1,5% és 2,3% között mozgott. Következésképpen elmondható, hogy a bolygót érintő globális felmelegedés, az éghajlatváltozás komoly következményekkel jár a mezőgazdaságban is.

2. ábra: Öntözött területek mezőgazdasági területen belüli aránya Magyarországon (%)
2004-2021

Forrás: <https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/3-2-sdg-2#analysis>

Magyarországon az öntözött területek aránya alacsony. Az Eurostat adatai vizsgálva a legalább egyszer öntözött területek aránya 2016-ban 2,6% volt hazánkban, míg az EU28 átlaga ugyanebben az évben 5,9% volt. 2018 és 2019 években rendkívüli aszály sújtotta egész Európát. A hosszan tartó csapadékmentes időjárás és a magas hőmérséklet hatalmas károkat okozott. Az Országos Meteorológiai Szolgálat adatai alapján 2018-ban február és március hónapot kivéve, a hőmérséklet átlag havi középértéke minden hónapban magasabb volt, mint a korábbi, 1981-2010-es, sokévi átlag. Ebben az évben április hónapban 4,8 °C fokkal, májusban 3,1 °C fokkal volt magasabb az átlaghőmérséklet. Aszálykárt az említett évben közel 87 ezer hektárra jelentettek be és 96 járásban történt aszálykár kifizetés (Gaál et al., 2021). Dolgozatom későbbi fejezetében kitérek a kockázatkezelési és kárenyhítő lehetőségekre.

2.3.3. A gazdasági környezet változásának hatása

Gazdasági környezetünket sok tényező befolyásolja. Környezetünk körülményei, működésünk feltételei gyakorta változhatnak meg. A változás számos módon jelentkezhet, hatással lehet iparágakra, vállalkozásokra, kormányzati politikára. A változás lehet egy lehetőség, de lehet kihívás is. Azok a szereplők, akik megfelelően reagálnak a változásra, javíthatják a teljesítményüket és versenyképességüket; akik nem képesek alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez, azok akár a csődeljárással is fenyegettek. A gazdasági környezetben végbemenő változások lehetnek helyi szintű, de világ méretűek is. Dolgozatom következő részében két, világszinten érintett eseményt ismertetek, mely hatással volt többek között a mezőgazdaságra.

COVID-19 világjárvány

2020. év első felében már hazánkban is igazoltan jelen volt a COVID-19 koronavírus. A magyar kormány 2020. március 11-én, hivatalosan is kihirdette a veszélyhelyzetet. Ezzel összefüggésben történő intézkedések egyike a határok lezárása volt. A Magyar Közlönyben (2021, p. 3802.) olvasható intézkedés alapján: „A külföldről érkező nem magyar állampolgárok személyforgalomban Magyarország területére – törvényben vagy kormányrendeletben meghatározott kivétellel – nem léphetnek be”. Több iparággal együtt a mezőgazdaságot is megrendítette az intézkedés. Magyarországra szezonális mezőgazdasági munkák miatt sokan érkeznek a környező országokból, ezt a bevezetett utazási korlátozások megnehezítették, egy időre ellehetetlenítették. Hamar jelentkeztek az intézkedés hatásának súlyos következményei, így a kormány már májusban enyhített a szigorú belépési korlátozásokon. A szezonális munkára érkező külföldi munkavállalók csak kijelölt határ átkelőn át léphettek be az országba, csoportosan, előre bejelentve és már meglévő munkaszerződéssel együtt. A hazai gazdálkodók egy része azonban

továbbra is munkaerő nehézségekről számolt be, olvasható Koós (2022) a Regionális Kutatások Intézetének tudományos munkatársa által végzett kutatásban. Az általa megvizsgált tényezők alapján a mezőgazdasági munkaerő csökkenése már a járvány kezdete előtt elindult, a járvány alatt pedig felerősödött. Ennek okai közé sorolja az említett határátlépési korlátozást, illetve további, a járvány terjedésének gátjaként hozott intézkedéseket. Különösen a digitális oktatás bevezetésének következményeként ideiglenesen otthoni munkavégzésre, vagy rövidített munkaidőre kényszerülő szülők okoztak a mezőgazdasági foglalkoztatottságban problémákat a vállalatoknál. A kutatásban erre vonatkozóan a nagyobb létszámú mezőgazdasági vállalkozások számoltak súlyosabb következményekről. Több esetben számoltak be ezzel kapcsolatban keletkező foglalkoztatási problémákról.

Orosz-ukrán háború

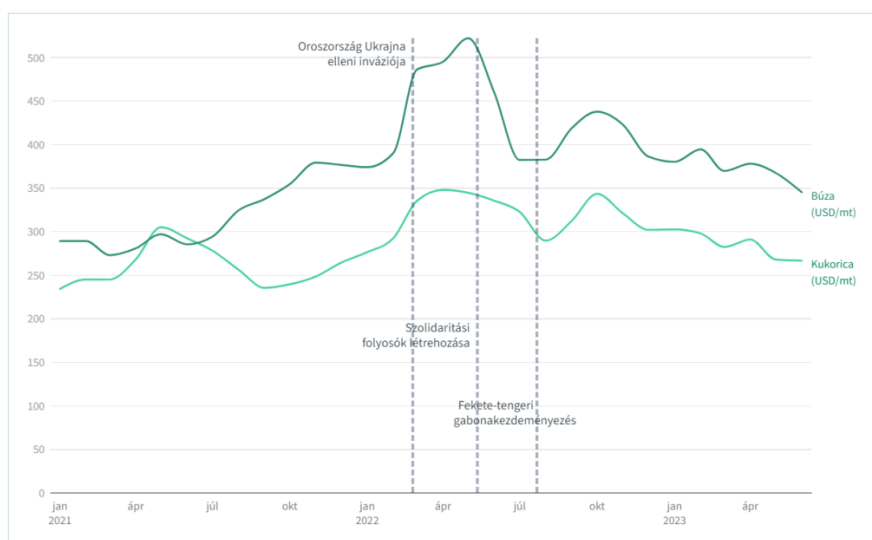
A 2022. április 24-én kitört orosz-ukrán háború hosszabb ideig tart, mint azt a becslések jósolták. Ahogy Csáki (2021) fogalmaz tanulmányában, a háború következményei globálisak, veszélyeztetik a globális problémák enyhítését. A háború kitörése előtt Ukrajna a világ egyik vezető gabonaexportőre volt, Oroszország inváziója azonban az ukrán gabona előnyét gyorsan lecsökkentette. Az ukrán gabonatermés 75 százalékát exportálták, annak nagy részét, közel 90 százalékát tengeri útvonalon keresztül. Az orosz hadihajók közel négy hónapon keresztül blokkolták a fekete-tengeri ukrán kikötőket. Ezzel hatalmas gabona mennyiségeket halmozva fel az országban, mely a szárazföldi szállítására az ország nem rendelkezett elegendő kapacitással, infrastruktúrával. 2022 júliusában az ENSZ és Törökország közvetítésével jött létre egy megállapodás egy biztonságos, tengeri humanitárius folyosó megnyitásáról a Fekete-tengeren. Ezzel újra megnyitva a lehetőséget az exportra, amivel párhuzamosan az EU eltörölte az ukrán gabona vámját.

Magyarországon a termelt gabona mennyisége évről évre csökkent. Míg 2020-ban 15,6 millió tonna gabona termett, a következő évben már csak 14 millió tonna. Ez a szám a 2022-es évben, a rendkívüli aszály következtében már csak 8,8 millió tonna volt. Ezért hazánknak is szüksége volt import gabonára ebben az időszakban.

A vámmentesség és a felhalmozódott ukrán gabonakészletek miatt az országba érkező ukrán gabona ára alacsonyabb, mint a hazai – aszály következtében megemelkedett – gabonaár. Ez ellehetetleníti a magyar gazdákat a piacon. Az eredetileg közel-keleti és afrikai piacokra szánt gabona, amely végül Európába jutott, az egész kontinensen megingatta a termelők helyzetét.

Az ukrán export eltorzítja a piacot, így több ország is kifejezte aggodalmait az Európai Unió felé. Az Unió egyelőre 2024 júniusáig tervezi meghosszabbítani a vámmentességet, ám ez sokak szerint nem fenntartható. Hazánk négy környező országgal együtt fogalmazta meg kéréseit az Európába beáramló ukrán gabonával kapcsolatban az Unió felé. Szorgalmazták a vámok és kvóták bevezetését, a károsult termelők támogatását és az érintett országokban felhalmozódott gabona többletek humanitárius felhasználását.

Oroszország Ukrajna elleni inváziója a globális piacokon jelentős változásokat hozott, a gabonaárak gyorsan és meredeken emelkedtek (3. ábra).

3. ábra: A búza és a kukorica árának alakulása 2021 január és 2022 április között

Forrás:

<https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/>

2.3.4. Kórokozók okozta válsághelyzet

Egy korokozó megjelenése globális szintű következményekkel járhat a mezőgazdaságban. Egy betegség elterjedése súlyos veszteségeket okoz, termés kiesést a növénytermesztésben, állatvesztést az állattenyésztésben. Ez további következményekkel járhat az élelmiszerellátásban. Ezzel párhuzamosan a veszteségek gazdasági károkat is okoznak a termelőknek, tenyésztőknek. A vírusok megjelenése, elterjedése további válsághelyzetet képes okozni, hiszen a terjedés megelőzése érdekében kereskedelmi korlátozások is kialakulhatnak, melyek tovább súlyosbíthatják a gazdasági helyzetet. Okozhat a foglalkoztatásban is nehézségeket, hiszen az ágazatban megjelenő termés- és állománykiesések munkahelyek elvesztéséhez is vezethetnek. A korokozók által okozott járványok miatt élelmiszer biztonsági aggodalmak is felléphetnek, amelyek tovább nehezítik a termékek helyzetét és visszatérését is a piacon. Nagyon fontos a

betegségek megjelenésekor a gyors felismerés, a terjedés mielőbbi megakadályozása és a mielőbbi válaszreakció. A megfelelő intézkedés fontos a károk minimalizálásában és a krízis megoldásában. Dolgozatom következő részében a leggyakoribb mezőgazdasági válsághelyzetek között szeretnék ismertetni egy ismert és gyakori korokozót, mely a mezőgazdaságban évről évre visszatérve okoz nehézségeket. Az egyik leggyakoribb betegséggel kapcsolatban végeztem rövid kutatást, mely az állatvilágra nagy veszélyt jelent évtizedek óta.

Madárinfluenza

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal honlapja folyamatosan tájékoztat a megjelenő korokozókról, veszélyekről. Itt pontos leírás szerepel a szinte évenként újra megjelenő madárinfluenza vírusról is. A madárinfluenza vírusa az Orthomyxoviridae család Influenzavírus nemzetségébe tartozó burkos RNS-vírus. Felületén enzimek találhatók: haemagglutinin (H) és neuraminidáz (N). A magas virulenciájú törzsek az A csoportba, a H5 vagy H7 szubtypusokba sorolhatók. A betegség a vadon élő és a háziszárnyasokat sem kíméli. Az Országos Epidemiológiai Központ honlapján olvasható leírásban szerepel, hogy a kórokozó jelentkezhets mérsékelt és fokozott megbetegítő képességgel is. Előbbi esetében előfordulhat, hogy a betegséget nem észlelik, hiszen tünetei enyhék, mint például, hogy csökken a tojástermelés. A fokozott megbetegítő képességgel rendelkező betegség azonban súlyos következményeket okoz a vadon élő madarak és a házi szárnyasok körében is (OEK, <http://www.oek.hu/oek.web?nid=445&pid=1&to=&lang=hun>).

A korokozót már a 20. század elején ismerték, először Olaszországban azonosították be. Ma már a világ minden táján előfordul, az Egészségügyi Világszervezet már 1997-ben egy esetleges globális járvány elindítójaként határozta meg. A hazánkban is évről évre előforduló vírus rendkívüli károkkal terheli meg a mezőgazdaságot. 2022. év a madárinfluenza hazai történelmében az egyik legintenzívebb időszakként említhető. A Központi Statisztikai Hivatal ez évre vonatkozó mezőgazdasági összesítésében jól látható az okozott károk mértéke az állatállományban (1. táblázat).

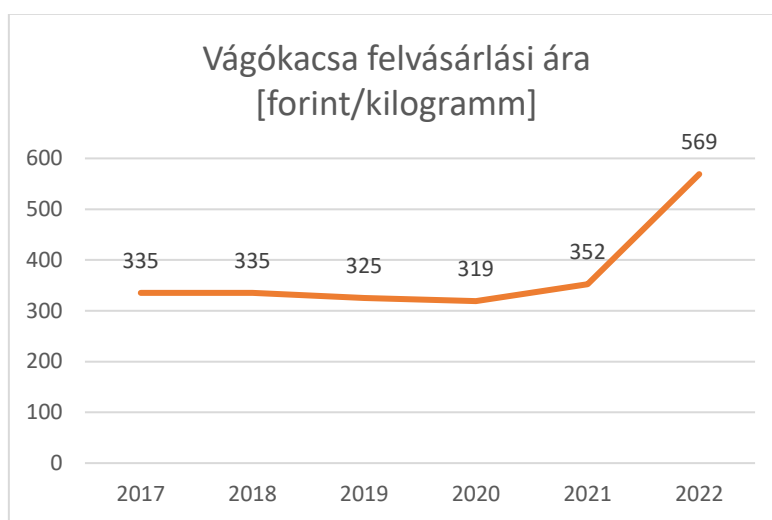
1. táblázat: Baromfiállomány (ezer darab)

19.1.1.29. Baromfiállomány [ezer darab]						
Év	Időpont	Tyúk	Lúd	Kacsa	Pulyka	Baromfi összesen
2020.	december 1.	28 888	798	2 970	2 742	35 397
2021.	december 1.	32 114	952	4 241	2 636	39 944
2022.	december 1.	29 124	614	2 727	2 519	34 984

Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0029.html

A tyúkok száma egy év alatt 32 millióról 29 millióra csökkent. Ez 9,3 százalékos visszaesés. Ennél drasztikusabb az arány a kacsá állomány tekintetében, hiszen számuk 36 százalékkal csökkent az előző vizsgált évhez képest. 2,7 millió kacsá állomány egy évvel korábban még 4,2 millió volt. A számok csökkenő alakulásához a madárinfluenza és az ehhez kapcsolódó korlátozó intézkedések is hozzájárultak.

A baromfiállomány súlyos zsugorodása további következményeket is von maga után a gazdaságban. A csökkenés a baromfihús felvásárlási árának emelkedését okozza. A kacsá állomány 2022-es drasztikus csökkenése a felvásárlási ár emelkedését okozta. Míg 2021-ben a kacsá felvásárlási átlagára 352 forint/kilogramm volt, ez 2022-ben már 569 forint/kilogramm.

4. ábra: Vágókacsa felvásárlási átlagára

Forrás: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/allatallomany-2022-december-1/index.html#abaromfillomnycskkentazelvhezkpest> alapján saját szerkesztés

A folyamatos tájékoztatás mellett a NÉBIH figyelmet fordít arra is, hogy a betegség terjedésének megakadályozása érdekében védekezési tanácsokkal lássa el a gazdálkodókat. A madárinfluenza elleni óvintézkedésekre kéri a tenyésztőket. Óvatosságra int, javasolja a szárnyasok zárt helyen tartását, etetését és itatását, hogy semmilyen módon ne érintkezessenek vadon élő madarakkal. Fokozott figyelemre int a higiéniai szabályok betartása kapcsán. Az állatokkal érintkező ruházat, szerszámok és eszközök sűrűbb és alaposabb tisztítását javasolja a gazdáknak. Az állattartóknak jelentési kötelezettségük van az állatorvos vagy a területi járási hivatal felé, amennyiben a betegség tüneteit vagy elhullott állatot észlelnek az állományban.

A vírusok, betegségek mind az állattenyésztésben, mind a növénytermesztésben súlyos áldozatot követelnek a mezőgazdaságban dolgozók számára. Fokozott válsághelyzetbe kerülhetnek a gazdálkodók, ha egy korokozó megjelenik a növény- vagy állatállományban. Ebben az esetben is

nagyon fontos a helyzet korai felismerése, a gyors reakció és a válság okozta veszteségek minimalizálása.

2.4. Mezőgazdasági kockázatkezelési eszközök Magyarországon

Hazánkban 2012-ben indult el egy két pilléren alapuló kockázatkezelési rendszer a mezőgazdasági termelők számára. Az agráripárban a folyamatosan változó körülmények, a lehetséges krízishelyzetek miatt szükséges a kockázatkezelési rendszer folyamatos bővítése, fejlesztése. Ennek köszönhetően 2018-ban létrejött a rendszer harmadik, majd 2021-ben a negyedik pillére. A Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer – az MKR – alapvető feladata és célja, a gazdák kárpótlása abban az esetben, ha a hozamkiesést szélsőséges időjárási esemény okozta. A gazdálkodók a jelenlegi rendszerben kilenc féle káresemény esetén kérvényezhetnek kárenyhítést. Ez a kilenc esemény: árvíz, belvíz, téli fagykár, aszály, vihar, jégeső, felhőszakadás, illetve tavaszi és őszi fagykár. Ezek a kedvezőtlen időjárási jelenségek nagy kockázatot jelentenek a mezőgazdaságban. Az elmúlt időszakban, évről évre, az Agrárközgazdasági Intézet kiadványában mutatja be az előző évre vonatkozóan a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer működését és eredményeit. A kutatás és az elemzés célja, hogy segítséget nyújtson és iránymutatást adjon az Agrárminisztériumnak a lehetséges fejlesztések, illetve a jogszabályi háttér esetleges módosításához. Ezen kívül cél, hogy tájékoztató pontot adjon mind a biztosító társaságok, mind a gazdálkodók számára.

I. pillér – Agrárkár enyhítési rendszer

A mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer első pillére az agrárkár-enyhítési rendszer, amely a fentebb említett, kilenc szélsőséges időjárási esemény következtében kialakult kár esetén biztosít támogatást. Ez a támogatás az Európai Bizottság által is jóváhagyott hozzájárulás. Az Európai Unió szabályainak megfelelően, növénykultúra szinten 30 százalékot meghaladó hozamvisszaesés kárát enyhíti a csatlakozott tagok számára. A termelőknek bizonyos feltételek teljesülése esetén kötelező a rendszerhez való csatlakozás. Az a termelő, aki minimum 1 hektáron ültetvénnel rendelkezik, vagy szántóföldi növényt termeszt minimum 10 hektáron, vagy szántóföldi zöldség esetében minimum 5 hektáron termeszt, a csatlakozás nem választható, a rendszerben való részvétel kötelező. Gazdálkodók, akik a felsorolt feltételekkel nem rendelkeznek, számukra a csatlakozás önkéntes, azonban minimum 3 évre szól. A fent említett időjárási események bekövetkezte esetén a termelők kárenyhítési juttatás iránti kérelmet nyújthatnak be, ha üzemi szinten az adott növénykultúra termés kiesése meghaladja a 30 százalékot az átlagos hozamhoz képest és üzemi szinten a károsodott növénykultúra termelési érték-kiesése meghaladja a 15

százalékot az átlagos hozamértékhez képest. Amennyiben a gazdálkodó rendelkezik mezőgazdasági biztosítással, a kárenyhítési juttatás mértéke a termelési érték kiesésnek legfeljebb a 80 százaléka lehet. Ha azonban nem rendelkezik mezőgazdasági biztosítással, akkor maximum az 50 százalékot érheti el a juttatás. A tagok az általuk művelt földterület mérete alapján meghatározott kárenyhítési hozzájárulást fizetnek. Ez az összeg ültetvény és szántóföldi zöldség esetén 3000 forint/hektár, egyéb szántóföldi növények esetében pedig 1000 forint/hektár összeg. A kárenyhítési alap éves forrása körülbelül 8,4 milliárd forint, amely a befizetendő hozzájárulásokból és állami forrásból jön létre. A kárenyhítési rendszerhez 2018-ban már 74 ezer tag csatlakozott, melynek 15 százaléka önkéntesen (Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság, <https://2015-2019.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/mezogazdasagi-kockazatkezeles-es-megelozes>).

Az Agrárközgazdasági Intézet (2022) említett éves, legutóbbi kiadványában a 2021-es évet értékelték a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszerre vonatkozóan (2. táblázat). Az elemzésből kitűnik, hogy 2021. évben a tagok száma az I. pillérben 2 százalékkal mérséklődött a korábbi évhez képest. A befizetett kárenyhítési összeg azonban 48,6 százalékkal emelkedett. 2021-ben ez az összeg 6159 millió forint volt. A forrásoknak és a támogatásoknak köszönhetően összesen 11,3 milliárd forint állt rendelkezésre a vizsgált évben az I. pillér tagjai számára. Erre szükség is volt, hiszen a 2021-es év szélsőséges időjárási helyzetekben bővelkedett. Ezt tükrözi a benyújtott kárenyhítési kérvények száma is, amely több mint 18 ezer volt ebben az évben. A jogos kárenyhítésekre 2021-ben végül 10 894 milliárd forint került kifizetésre.

2. táblázat: A főbb veszélyeknek által okozott károk és a hozzájuk kapcsolódó kárenyhítés az I. pillérben.

Megnevezés	Bejelentett káresemények száma (darab)		Bejelentett károsodott terület (ha)		Az adott káreseményre kifizetett kárenyhítő juttatás összege (millió forint)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Káresemény						
Aszálykár	6312	10762	323 534	359 053	7582,2	8870,2
Belvízkár	1379	735	43 585	21 214	1398,2	164,9
Felhőszakadaskár	1164	165	28 398	2392	1826,6	41,8
Jégesőkár	1870	2362	32 198	39 219	717,7	322,4
Mezőgazdasági árvízkár	33	23	309	275	0,0	0,0
Tavaszi fagykár	9914	3624	82 288	29 587	6980,3	1335,6
Téli fagykár	22	63	194	790	0,6	15,4
Őszi fagykár	10	100	35	1 496	7,9	63,8
Viharkár	352	512	6 590	6 796	166,4	79,6
Összesen	21056	18346	517 131	460 822	18 679,9	10 893,7

Forrás: http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasai_kockazatkezelesi_rendszer_2021_pass.pdf
alapján saját szerkesztés

A rendkívüli aszály okozta súlyos következmények mértékét tükrözi a vizsgált évben bejelentett káresemények száma. A korábbi évhez képest 70,5 százalékkal emelkedett meg. Az aszály mellett a jégeső okozott még rendkívüli károkat a 2021-es évben a gazdák számára. 2362 kárenyhítési kérelem érkezett ilyen jellegű káreseményre vonatkozóan. A nyári hőséget hirtelen felváltó hidegfrontok és az azzal együtt érkező hirtelen lezúduló csapadék sok helyen okozott belvíz kárt. Belvízkár kapcsán a károsultak számára 164,9 millió forint juttatást fizettek ki ebben az évben. Figyelemre méltó, hogy mezőgazdasági árvízkárra vonatkozóan nem került kifizetésre juttatás a tagok számára.

II. pillér – Biztosítási díjtámogatás

A hazánkban működő mezőgazdasági kockázatkezelő rendszer második pillére a biztosítási díjtámogatás, amely a gazdálkodók öngondoskodását és a piaci kockázatkezelő eszközök alkalmazását kívánja elősegíteni. Szoros összefogásban a biztosító társaságokkal. A pillérhez szükséges forrást a Vidékfejlesztési Program finanszírozza. A résztvevők teljes vagy részleges visszatérítést kapnak a megkötni kívánt biztosítás díjából. A támogatásban a legfontosabb szántóföldi és kertészeti növénykultúrákra kötött díjtámogatott konstrukciók díjához a nettó biztosítási díj legfeljebb 65 százalékaig nyújtható támogatás a gazdálkodó részére. A pillér bevezetését követően a biztosító társaságok új konstrukciókat dolgoztak ki, melyekre korábban nem volt példa. Ezzel vált először biztosíthatóvá az egyik legjelentősebb és legnagyobb kockázattal járó jelenség, az aszály. Az Európai Unió szabályainak megfelelően 30 százalékot meghaladó hozamcsökkenés kárainak térítésére terjed ki a díjtámogatás, amennyiben aszály, mezőgazdasági árvíz, tavaszi, őszi, téli fagy, felhőszakadás, jégeső, vihar vagy természetes eredetű tűz következtében keletkezik kár (Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság, <https://2015-2019.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/mezogazdasagi-kockazatkezeles-es-megelozes>).

A mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer 2021-es évre vonatkozó értékelésében található adatok alapján megállapítható, hogy a támogatott biztosításoknak nőtt a népszerűsége, a kereslet ez iránt megemelkedett (3. táblázat). Azok a gazdálkodók, akik a kockázatkezelő rendszerben elérhető, mind a három biztosítási típust kötik, a díj 70 százalékát, a maximális összeget visszakaphatta támogatásként. a 2021-es évben a II. pillérben biztosítást kötő vállalkozások száma és a befizetett összegek is megnőtt. A termelői vállalkozások száma 2,4 százalékkal, a díjbefizetések összege pedig 26,9 százalékkal emelkedett meg a 2020-as évhez képest. A biztosítás által védett területek aránya növekedett a szántóföldi növények és a zöldségkultúrák tekintetében

is. A szántóföldi növények esetében ez a mutató elérte a 44,4 százalékot, míg a zöldségkultúráknál 51 százalékra emelkedett.

3. táblázat: A hazai növénybiztosítási piac alakulása 2020-ban és 2021-ben.

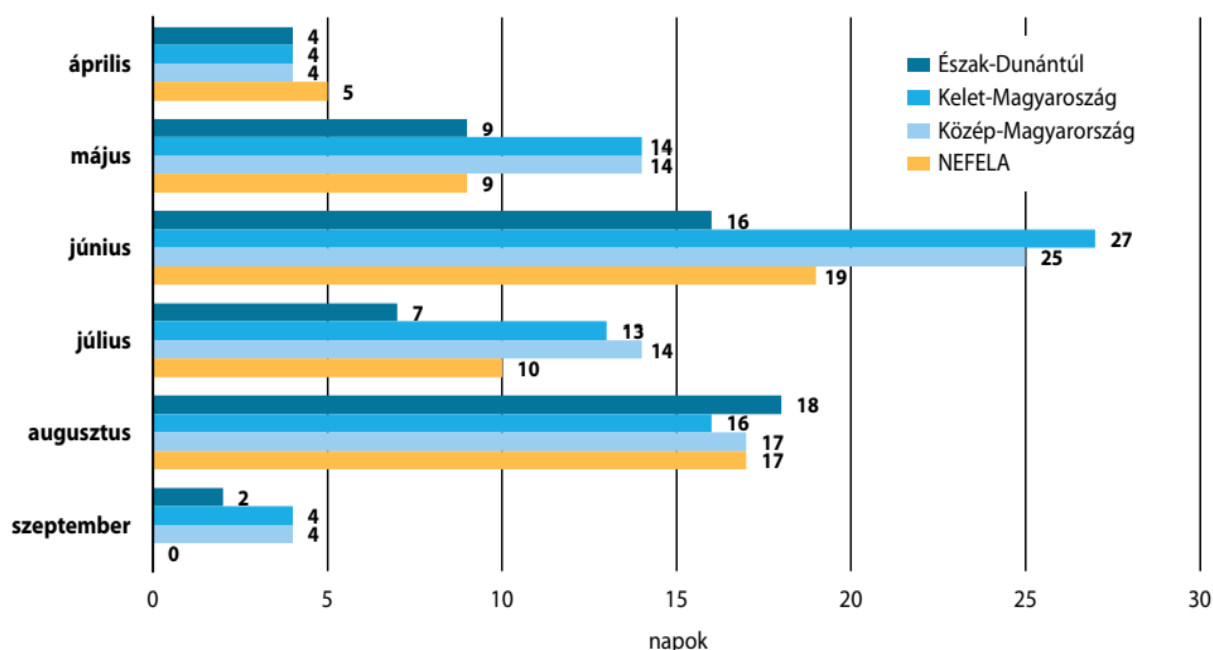
Megnevezés	2020				2021			
	Gazdaság -szám (db)	Díj (millió forint)	Kár kifizeté s (millió forint)	Kár- hányad (százalék)	Gazdaság -szám (db)	Díj (millió forint)	Kár kifizeté s (millió forint)	Kár- hányad (százalék)
Díjtámogatott "A"	9407	6 466,3	2049,0	31,7	10 186	9491,4	3074,6	32,4
Díjtámogatott "B"	3697	1 930,8	416,2	21,6	3519	2114,3	737,3	34,9
Díjtámogatott "C"	13 299	4 630,4	642,3	13,9	13 417	5933,7	1889,8	31,8
Díjtámogatott összesen	20 956	13 027,5	3107,5	23,9	21 452	17539,4	5701,7	32,5
Kiegészítő biztosítás díjtámogatotthoz	20 693	1 156,0	2303,5	199,3	21 365	456,2	3341,4	732,4
Díjtámogatott és kiegészítő összesen	20 956	14 183,5	5411,0	38,2	21 452	17995,6	9043,1	50,3

Forrás: http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasi_kockazatkezesi_rendszer_2021_pass.pdf
alapján saját szerkesztés

III. pillér – Országos jégkármegelőző rendszer

Magyarországon 1991-ben, a Dunántúl déli részén indult el az első talajgenerátoros jégkár megelőző rendszer. Évekkel később, a hatékony működésnek és az eredményeknek köszönhetően az Agrárminisztérium szerette volna elérni, hogy a rendszer az egész országban elérhető legyen, ezzel segítve a gazdák működését. Országos lefedettséggel 2018. május elseje óta működik. A rendszer kezdeti működésekor május 1. és szeptember 30. közötti időszakban védte az országot a jégkároktól, később szükségessé vált a védett időszak meghosszabbítása. 2021-ben már április 15-től szeptember 30-ig működött a rendszer. Jelenleg 216 automata és 767 manuális talajgenerátorból áll a hazai rendszer, melyet a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara működtet. A riasztási időszakban az Országos Meteorológiai Szolgálat jelzései alapján lépnek működésbe automatikusan vagy kezelők által a generátorok. Működésük alapja, hogy acetonos ezüst-jodid oldatot éget el és az így létrejövő ezüst-jodid molekulákat a felhők felsőbb rétegébe juttatva képes csökkenteni az ott kialakult jégzemcsék méretét. A kisebb méretű lehulló jégzemcsék így kevesebb veszélyt jelentek a növények számára, nem okoznak nagy kárt, akkor sem, ha földet

érnek, de többnyire már a levegőben, zuhanás közben elolvadnak. A talajgenerátoros rendszer működtetési költségét a Kárenyhítési Alap finanszírozza, ez évi 1,5 milliárd forint. Az elmúlt években bebizonyosodott, hogy a működtetés költsége megtérül, hiszen a jégesőkárosultak száma a felére csökkent és a területek száma is mérséklődött, melyen jégeső vonult át. Az Agrárközgazdasági Intézet (2022) 2021-re vonatkozó kiadványában értékelte a mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer e pillérének működését a vizsgált évben. 2021-ben rendkívül széles skálán mozogtak az időjárási jelenségek tavasztól ősz végéig. Aszályos időszakok, heves zivatarok, hidegfrontok, jégeső és viharos szélvihar periódusai váltották egymást. Zivatarok tekintetében a 2021-es év különlegesen változatosnak mondható volt. Az elemzésből kiderül a régiók közötti eltérés, miszerint az ország középső és keleti felében nagyobb számú védekezésre volt szükség, mint hazánk nyugati régióiban (5. ábra).

5. ábra: Bekapcsolási napok száma a 2021. évi védekezési időszakon belül

Forrás: http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasi_kockazatkezesi_rendszer_2021_pass.pdf

Az 5. ábrán jól kitűnik, hogy a nyári időszak különösen veszélyeztetett a jégesőktől. 2021 júniusában a keleti országrészben a hónap 27 napján szükséges volt a rendszer használata, a gazdák és a növények védelme érdekében. A rendszer működése nem jelent teljes biztonságot a károk elkerülésére, azonban hatékonyan tudja csökkenteni a mértékét. 2015-ben több mint 51 ezer esetben érte jégesőkár az országot, ez az érték 2021-ben éppen több mint 39 ezer (Agrárközgazdasági Intézet,

http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasi_kockazatkezesi_rendszer_2021_pass.pdf).

IV. pillér – Krízisbiztosítási rendszer

A Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer IV. eleme a Krízisbiztosítási rendszer. Az Európai Unióban elsőként hazánkban indult el ez az innovatív rendszer 2021-ben, amely biztosítást és támogatást is nyújt a mezőgazdasági vállalkozások számára. Az első évben 136 termelő csatlakozott a programhoz. A csatlakozással a termelők vállalják, hogy legalább 3 évig tagjai lesznek a rendszernek és fizetik az ehhez kapcsolódó hozzájárulást. A termelőknek az indulást megelőző években kizárólag természeti jelenségek okozta károk kapcsán volt lehetőségük kompenzációra, ám a krízisbiztosítási rendszerhez való csatlakozással az önhibájukon kívüli, más okból bekövetkezett kár okozta, 30 százalékot meghaladó jövedelemkiesés esetén is nyújthat be igényt támogatásra. Az ilyen mértékű jövedelemcsökkenés mellett, amennyiben a tagok a rendszer kritériumait mind teljesítették, akkor alkalmassá válhat a jövedelemcsökkenés maximum 69,9 százalékának igénylésére. A csatlakozási felhívás alapján időjárás okozta károk, állati és növényi kórokozók által okozott betegségek, piacvesztés, piaci árak csökkenése, devizaárfolyam változás, termelési költségek növekedése és egyéb, előre nem megjósolható jövedelemkiesést okozó esemény esetén nyújt védelmet a rendszer (Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/4074-mezogazdasagi-krizisbiztositasi-rendszer/file>). 2022-ben már 195 termelő rendelkezett tagsággal a programban. Az alábbi (4. táblázat) táblázatban látható a tagok megoszlása termelési irány, módszer szerint.

4. táblázat: A mezőgazdasági krízisbiztosítási rendszerhez csatlakozott tagok megoszlása termelési irány és módszer szerint.

Termelési irány	Módszer			Összesen	Részarány
	A	B	C		
Baromfitartók	23	30	-	53	27,2%
Sertéstartók	31	4	1	36	18,5%
Húsmarha- és juhtartók	1	2	1	4	2,1%
Tejtermelő tehenészetek	1	1	-	2	1,0%
Állattartók összesen	56	37	2	95	48,7%
Szántóföldi növénytermesztők	8	12	9	29	14,9%
Gyümölcstermesztők	11	15	11	37	19,0%
Szőlőtermesztők	-	3	2	5	2,6%
Növényházi kertészet	-	1	1	2	1,0%
Szántóföldi kertészet	-	1	3	4	1,5%
Növénytermesztők (részösszeg)	19	32	25	76	39,0%
Vegyes gazdaságok	6	11	5	22	11,3%
Nem besorolható	-	1	1	2	1,0%
Összesen	81	81	33	195	100,0%
Részarány	41,5%	41,5%	16,9%	100,0%	

Forrás: http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasi_kockazatkezelesi_rendszer_2021_pass.pdf
alapján saját szerkesztés

A csatlakozott tagok majdnem fele, 48,7 százaléka foglalkozik kizárólag állattartással, míg 39 százaléuk növénytermesztéssel. 11,3 százalék mind a két ágazatban tevékenykedik, vegyes gazdaságként. A tagok 1 százaléka nem behatárolható tevékenységet folytat a hivatalos csatlakozási kérelem alapján. Ez esetben hiánypótlásra szólítják fel a gazdaságokat, a pontosítás végett.

3. Anyag és módszertan

Dolgozatomban a válságmenedzsment általános képe mellett, egy működő családi gazdaságon bemutatásán keresztül kerestem a választ kutatásom kérdésére, miszerint vannak-e lehetőségek a mezőgazdasági válsághelyzetek minimalizálására. Kutatásomban szekunder és primer forrásokra is támaszkodtam.

Szekunder vizsgálatomat irodalomkutatással kezdtem. Feltártam a hazai és nemzetközi szakirodalmat. Folyóiratcikkeket, kiadványokat dolgoztam fel, melyek nagy részét a székesfehérvári, Vörösmarty Mihály Könyvtárból szereztem be. Kutatásomhoz internetes adatbázisokból is gyűjtöttem adatokat, különösen Központi Statisztikai Hivatal, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara és az Agrárminisztérium honlapjáról.

Primer kutatásként interjút készítettem. Céлом volt az interjúalanyom egyedi tapasztalatainak és véleményének feltárása a kutatásom témájával kapcsolatban. Egy strukturált beszélgetés alatt kívántam mélyebb ismereteket szerezni egy mezőgazdasági vállalkozás válságmenedzselésével kapcsolatban. Interjú mellett megfigyelést is végeztem. Volt lehetőségem megismerni a gazdaság vezetését, néhány alkalmazottját és a gazdaság működését. Az interjún elhangzottak és a megfigyelésem alapján egy SWOT analízist is készítettem a gazdaságra vonatkozóan, mert véleményem szerint ez a legalkalmasabb módszer arra vonatkozóan, hogy a vállalkozás erősségei és gyengeségei, illetve lehetőségei és fenyegetettségei egyszerre látható legyen.

3.1. SWOT analízis

A SWOT analízis egy üzleti elemzési módszer, egy stratégiai tervezési eszköz a vállalkozások számára. Egy vállalat hatékony működéséhez, fejlődéséhez és növekedéséhez elengedhetetlen a megfelelő stratégia és tervezés. A SWOT analízis segítséget nyújt abban, hogy a vállalat be tudja azonosítani, hogy milyen lehetőségei vannak és ezzel együtt milyen veszélyek fenyegetik. Ezen kívül az elemzés segít felismerni a vállalkozás erősségeit és gyengeségeit. A SWOT egy angol mozaikszó, amely a strengths, azaz erősségek, a weaknesses, azaz gyengeségek, az opportunities, azaz lehetőségek és az threats, azaz fenyegetések szavak első kezdőbetűjéből áll össze. A vállalkozások e négy szempontot megvizsgálva dolgozhatják ki azt a stratégiát, mellyel a leghatékonyabb működést tudják eredményezni. Az erősségek és gyengeségek a vállalkozás belső tényezői, míg a lehetőségek és a veszélyek külső tényezők.

SWOT elemzés készítése minden vállalkozás számára hasznos. A hatékony működés és tervezés elengedhetetlen eleme, hogy a vállalkozás felmérje az erősségeit, a gyengeségeit, a lehetőségeit és a

körülötte lévő veszélyforrásokat is. SWOT analízissel az általam vizsgált Bori Családi Gazdaságról szeretnék egy helyzetképet adni, belső és külső környezeti tényezőinek bemutatásával.

3.2. Interjú

Dolgozatom elkészítéséhez kutatási módszernek a mélyinterjút választottam. Azt gondolom, hogy ez a leghatékonyabb módszer arra, hogy a témát a legalaposabban megismerjem, hiszen beszélgetőpartnerem szakmai tapasztalatai, tudása és jelenleg is sikeresen működő vállalkozása biztosíték erre. A mélyinterjút a Bori Családi Gazdaság fiatal gazdájával, Bori Róberttel készítettem egy személyes találkozó alkalmával. Róbert a több évtizedes múlttal rendelkező vállalkozás irányítását édesapjától vette át évekkal ezelőtt. Fiatal gazdaként lendülettel és ötletekkel tele, új technológiákkal ötvözte a hagyományos eljárásokat.

A mélyinterjú során feltett kérdéseim a következők voltak:

1. Mikor és miért alakult a Bori Családi Gazdaság?
2. Bemutatná röviden a gazdaságot?
3. Megnevezné és kifejtené, hogy mik a vállalkozásának erősségei és gyengeségei?
4. Milyen lehetőségei vannak a gazdaságnak a fejlődésre és milyen veszélyek fenyegetik a működést?
5. Mit gondol a magyar mezőgazdasági kockázatkezelési rendszerről?
6. Hogyan kezelték, oldották meg a felmerülő nehézségeket?
7. Milyen válságok okoztak már nehézséget a működés során?

3.3. Megfigyelés

Primer kutatási módszerként megfigyelést is alkalmaztam. A gazdaság több fontos helyszínén is bepillantást nyerhettem a működésbe, az irányításba emellett találkoztam a vezetőséggel. A beszélgetésről a pontosság céljából hangvételt készítettem, melyhez interjúalanyom hozzájárult. Céloom, hogy a kérdéseimre kapott válaszok alapján, valós képet alkothassak egy gazdaság gyakorlati működéséről, fókuszálva a nehéz, válságos időszakokra.

4. Vizsgálati eredmények és értékelésük

4.1. Az interjúkészítés és a megfigyelés eredménye

A vizsgált Bori Családi Gazdaságot interjúalanyom, Bori Róbert édesapja alapította még 1993-ban, amikor is kilépett a helyi termelői szövetkezetből, hogy saját vállalkozást indítson.

Jelenleg a család négy tagja vezeti a vállalkozást:

- Bori János, az interjúalany édesapja;
- Bori Jánosné Jutka, az interjúalany édesanyja;
- Bori Adrienn, az interjúalany testvére;
- Bori Róbert, az interjúalany.

A családi gazdaságon belül a feladatokat hatékonyan osztották el egymás között az évek során. A gazdaság beszerzéseit, a termeléssel kapcsolatos feladatokat az édesapa és a fia intézi, míg az édesanya és lánya végzik az adminisztratív teendőket, a munkaerővel kapcsolatos feladatokat és a frisspiaci értékesítéssel összefüggő munkákat. Gazdaságuk fő profiljaként kertészeti és szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozik a család, emellett bér munka szolgáltatás is szerepel profiljukban. A szántóföldeken búzát, kukoricát és napraforgót tesztenek, gyümölcsösekben pedig csonthéjas és bogyós gyümölcsöket.

A vállalkozás erősségeiről is kérdeztem interjúalanyomat, aki szerint a legnagyobb erősségük az, hogy családi vállalkozásban tevékenykednek. A közös célok megfogalmazása és elérése hatékonyabban megvalósul, ha minden tag a vezetésben ugyanabba az irányba tekint. A család minden tagja ismeri a stratégiát és a célokat. A gazdaság további ereje a saját gépparkban rejlik. Nagy számban rendelkeznek mezőgazdasági kis- és nagygépekkel, munkaeszközökkel (6. ábra).

6. ábra: Laverda kombájn és betakarított napraforgó – Bori Családi Gazdaság

Forrás: saját fotó

Nagy figyelmet fordítanak a pályázati lehetőségekre, igyekeznek minden lehetőséget kihasználni beszerzési céljaik megvalósításához. Termelésben vett gépi hasznuk mellett a saját munkagépeiket bér munka szolgáltatásban is hasznosítják, ezzel plusz bevételre tesznek szert. A vállalkozás fluktuációja rendkívül alacsony. Évtizedek óta, stabil alkalmazottakkal dolgoznak együtt, ezzel is növelve a hatékonyságot. Az erősségek mellett a gyengeségekről is kikerterm Róbert véleményét. Elmondása alapján, mint minden mezőgazdasági vállalkozásnak, nekik is gyengeségük a kiszolgáltatottságuk. A kiszolgáltatottság a gazdasági környezetnek, a piacnak és az éghajlatnak. Ezzel párhuzamosan az őket fenyegető veszélyekről is kérdeztem a gazdaság fiatal vezetőjét. Szerinte a fenyegetettség szinte folyamatos. Az éghajlat változás hatásait nap, mint nap érzékelik a gazdaságban. Rendkívül szélsőséges időjárási jelenségekkel találkoznak, melyek egy pillanat alatt döntik el a termés sorsát. A gazdasági környezet megváltozása is rendkívül fenyegető a vállalkozásra nézve. Erős piaci kiszolgáltatottság van jelen, hiszen az input és a termény árak gyors tempóban emelkednek. Hazai és Uniós döntések hirtelen alakítják át a gazdasági környezetet. A fenyegetettségeket a gazdaság megpróbálja elkerülni, ehhez minden lehetőséget igyekeznek kiaknázni. Róbert elmondása alapján a vállalkozásának sok lehetősége van a fejlődésre. A növekedés egyik alapja a takarékos gazdálkodás. A gazdaság fontosnak tartja a tőketartalék felhalmozását, hiszen nagyon sok külső tényező befolyásolja a mezőgazdasági termelést. Fejlődésük hátterében a pályázati lehetőségek kihasználása is szerepet játszik. Folyamatosan szemmel kísérik a pályázati kiírásokat. Pályázatiíró céggel együttműködve nyújtanak be igényt a felmerülő lehetőségekre, nagy arányban sikeres eredménnyel. Fontosnak tartják az innovációt, az új technológiák és modern eszközök alkalmazását.

A megfelelő stratégia kidolgozásával és a veszélyhelyzetekre való felkészülés segíti a gazdaságot a nehézségek leküzdésében. Azonban évről évre találkoznak problémákkal, melyek megnehezítik a működést. Míg évtizedekkel korábban, a gazdaság indulásakor nem volt jellemző, ma már az említett szélsőséges időjárás szinte minden évben veszélyezteti a termelést. A tavaszi fagykár évente előfordul, de a nyári időszak sem mentes a fenyegetettségektől. Példaként említi meg Róbert a 2021-es évet, mikor olyan erőteljes szélviharok tépázták meg a gyümölcsöseiket, hogy a teljes kajszi termést elvesztették. A következő évben a hosszan tartó aszály okozott termés kiesést. Az alábbi (5. táblázat) táblázatban látható a gazdaság átlagos évi termésmennyisége és a 2022-es év, aszály sújtotta termésmennyisége.

5. táblázat: Bori Családi Gazdaság szántóföldi növénytermelési, átlagos adatainak összehasonlítása a 2022-es, aszályos év adataival

Bori Családi Gazdaság átlagos szántóföldi növénytermesztési adatainak összehasonlítása a 2022-es, aszályos év adataival		
	Átlagos évi termés mennyiség (tonna/hektár)	2022-es év, aszály sújtotta év termés mennyiség (tonna/hektár)
kukorica	8	1,5
búza	6	3
napraforgó	3	1,4

Forrás: Bori Családi Gazdaság termelési adataiból saját szerkesztés

A felmerülő nehézségekre igyekeznek előzetesen is felkészülni. Fontos számukra, hogy a családi gazdaságnak legyen stratégiája, mely mentén strukturáltan dolgozhatnak. Igyekeznek minden lehetséges fenyegetettségre felkészülni, ha pedig a válság elkerülhetetlen, törekednek a károk minimalizálására. Az említett szélsőséges időjárási helyzetekre az innovatív megoldásaikkal próbálnak felkészülni. Az aszály megpróbáltatásaira válaszul öntözőrendszereket telepítettek az ültetvényekre. A fagykárok ellen ködképző gépekkel igyekeznek felvenni a harcot. A technológiai vívmányoknak köszönhetően egyre több munkafolyamatnál lehetséges kiváltani az emberi munkaerőt automatizált gépekkel (7. ábra), amely segít a költségek optimalizálásában.

7. ábra: Automata gödörfúró gép – Bori családi gazdaság

Forrás: saját fotó

A nehézségekre való felkészülésben a vállalat fontosnak tartja, hogy rendelkezzenek megfelelő biztosítással, mellyel védve vannak kieső termésjövedelem esetén is. A startégiájukat időnként felülvizsgálják, és ha szükséges módosítják, fejlesztik azt. A család tagjai törekednek arra, hogy bevételeiket maximalizálják, ezért bér munkaszolgáltatással is biztosítják a bevételt egy-egy nehezebb időszakban. A pontos munkarend lehetőséget ad arra, hogy az aktuálisan nem foglalkoztatott, saját tulajdonú gépeiket bérbe adják.

A kötelező magyar mezőgazdasági kockázatkezelési rendszerben való tagsággal egyetért a vállalkozás a mezőgazdaság egységes működése érdekében. Elmondásuk alapján a rendszer még további formálásra vár, hiszen egy kárenyhítési kérelem benyújtásakor az igényelhető összegek nem fedezik, vagy meg sem közelítik a károk valós mértékét. A gazdaság álláspontja az, hogy a biztosítási díjtámogatás rendszere jól működhet, de szükség van saját biztosításokra is. A kockázatkezelési rendszer önmagában nem tudja pótolni a kieső bevételeket.

A Bori Családi Gazdaságnál történt látogatásom és az interjú alapján az a tapasztalatom, hogy egy rendkívül jól felépített és jól szervezett vállalkozást ismerhettem meg. A gazdaság több évtizedes tapasztalatát nagyon hatékonyan képes kamatoztatni, amely segíti őket a működésben, a fejlődésben, a felmerülő nehézségek kezelésében.

8. ábra: Látogatásom a Bori Családi Gazdaságnál

Forrás: saját fotó

4.2. SWOT analízis a Bori Családi Gazdaságra vonatkozóan

Az interjúkészítés és a megfigyelés eredményeképpen SWOT analízist készítettem, amit a 6. ábra segítségével szemléltettem. A strukturált működésük alapja a hatékony munkamegosztás. A közös célok elérésében a család minden tagjának van szerepe. A vállalkozás egyik legfőbb erőssége a családi összetartás a közös célok elérése érdekében, az évtizedes tapasztalat és az állandó munkatársak. Innovatív gondolkodásmódjuk szintén a gazdaság erőssége. Sokat növel a hatékonyságukon, fejleszti a vállalkozást, emellett segíti a felkészülést a rendkívüli időjárási helyzetekre is. Meghatározó szerepet tölt be a stabilitásukban, hogy különböző tevékenységekkel biztosítják a bevételeiket egyidőben. A különböző szántóföldi és kertészeti növények termesztése, valamint a bér munka szolgáltatás mind biztosítja a jövedelmet abban az esetben is, ha működés közben nehézség éri a vállalkozás valamely résztevékenységét. A diverzifikáció is erőként van jelen a vállalkozásban. Emellett erősségük a pályázatok kiaknázása, amiért mindent megtesznek, pályázati céggel együttműködve. Gyengeségüknek a piaci kiszolgáltatottság érzésének folyamatos jelenléte által okozott aggodalom tekinthető.

Gazdaságuk növekedésére és hatékony működésére számos lehetőség áll a rendelkezésükre. Figyelnek a legmegfelelőbb biztosítási konstrukciók kiválasztására, ezek védelmet nyújtanak abban az esetben, ha a veszély és a káresemény elkerülhetetlen. Ezzel párhuzamosan minden pályázati lehetőség megismerésére is időt fordítanak. Takarékos gazdálkodás folytatnak, mert ez lehetőség egy nehéz helyzet kezelésére, a működés stabilizálására. Ezen kívül a változatos tevékenységi körök alkalmazását is a vállalkozás fejlődésének érdekében végzik.

A családi gazdaságot az ingatag gazdasági környezet veszélye folyamatosan fenyegeti. Uniós és hazai döntések, váratlan gazdasági események napról napra változtathatnak a működés sikerességén. Emellett a kiszámíthatatlan szélsőséges időjárási jelenségek okozzák a legnagyobb fenyegetettséget a vállalat számára. Az éghajlat rendkívüli alakulása nagy hatással bír a termés eredményére, egy szezon kimenetelére. A szezonális munkák során alkalmazott alkalmi munkavállalókkal kapcsolatban is veszély fenyegeti a család tevékenységét. Az alkalmi munkavállalók kiválasztása a nyári, forró időszakokban kifejezetten nehéz, így, ha nem sikerül megfelelő munkaerőt alkalmazni, az veszélyezteti a tevékenységet.

Az alábbi (6. táblázat) táblázatban a vállalkozásra vonatkozó SWOT analízist készítettem el.

6. táblázat: SWOT analízis – Bori Családi Gazdaság

ERŐSSÉGEK (Strengths)	GYENGESÉGEK (Weaknesses)
családi összetartás több évtizedes tapasztalat saját géppark állandó alkalmazottak pályázatok kiaknázása hatékony munkamegosztás diverzifikáció innovatív gondolkodás	piaci kiszolgáltatottság érzésének folyamatos jelenléte
LEHETŐSÉGEK (Opportunities)	VESZÉLYEK (Threats)
pályázati lehetőségek mezőgazdasági biztosítások takarékos gazdálkodás változatos tevékenységi körök alkalmazása	ingatag gazdasági környezet alkalmi munkavállalók foglalkoztatási nehézségei szélsőséges időjárási jelenségek

Forrás: saját szerkesztés

A vizsgált gazdaság rendkívül jól szervezett. Véleményem szerint a vállalati stratégiájuk alapos és jól megtervezett. Folyamatosan szemmel tartják a gazdasági környezetet, a piaci lehetőségeket. Felkészültek a működésüket érintő nehézségekkel szemben. Megvizsgálják a lehetséges veszélyeket, stratégiát dolgoznak ki a válsághelyzetek elkerülésére, megtörténne esetén pedig a kezelésére. A fejlődés, gyarapodás rövid és hosszú távon is célkitűzése a gazdaságnak és ebben igazán sikeresek.

5. Következtetések, javaslatok

Az alábbi részben kutatásom eredményei után szeretném levonni a következtetéseket és előterjesztek kapcsolódó témákat, elemzéseket, melyeket a téma kapcsán érdemesnek tartok megvizsgálni a jövőben.

A hazai és a nemzetközi szakirodalom által nyújtott alapismeretek megszerzése után szükséges volt megvizsgálnom a gyakorlati működést is. Így kaphattam átfogó képet a témával kapcsolatban. Minden vállalkozás számára alapvető szükségesség a válságmenedzsment jelenléte. A kockázatok kellő ismerete, elkerülése és bekövetkezése esetén a megfelelő reakció elengedhetetlen annak érdekében, hogy a működés fenttartható legyen és a lehető legkisebb legyen a kár. A szervezeteknek feltétlenül számolniuk kell az őket fenyegető jelenségekkel, ezzel segítve a veszélyekre való felkészülést. A válság azonnali és pontos diagnosztizálása is nagy jelentőséggel bír egy válság kimenetelét illetően. Fontos tisztában lenni a vállalkozás erősségeivel és gyengeségeivel, melyek segíthetnek a hatékony stratégia kidolgozásában.

A mezőgazdasági vállalkozások számtalan, előre ki nem számítható kockázattal néznek szembe. Gyakorlati kutatásom során megbizonyosodott, hogy megfelelő módszerek alkalmazásával van lehetőség ezekre felkészülni, bekövetkezésükkor pedig hatékonyan reagálni. Az innovatív gondolkodás, az új technológiák ismerete és alkalmazása számos, korábban veszélyt jelentő kockázatra adhat megoldást. Széles körű pályázati lehetőségek, mind opciók lehetnek ezen új technológiák felfedezésére. A tevékenységi körök széles köre is biztosíthatja a gazdaság hatékony működését. Érdemes többféle munkafolyamattal biztosítani a bevételeket, hiszen felmerülő kockázatok esetén a működés fenttartása kevésbé kerül veszélybe. A hazai kockázatkezelési rendszer tagjaként alapszintű védelmet kaphatnak a gazdálkodók. Kiegészítve a biztosítási piacon található termékekkel, nagyobb kárenyhítésre is jogosultak lehetnek a gazdaságok. A Bori Családi Gazdasággal készült interjú rávilágított arra, hogy a megfelelő stratégia és a tevékenységükkel kapcsolatos lehetőségek nagyfokú kihasználása a gyakorlati válságkezelésben elengedhetetlen.

A téma számtalan további kutatás tárgyát is képezheti. Az általam felvázolt kutatási kérdés mentén érdemes lenne összehasonlítást végezni különböző országok viszonylatában a válságkezelés gyakorlatát. Összehasonlítva a hazai gyakorlatokat és lehetőségeket más országok által alkalmazott módszerekkel. A mesterséges intelligencia térnyerése kapcsán érdemes lenne kutatást indítani arra vonatkozóan, hogy milyen technológia újítások segíthetik a válságkezelés fejlődését a mezőgazdaságban.

6. Összefoglalás

Szakedolgozatomban mezőgazdasági válságmenedzsmenttel foglalkoztam. Az elméleti áttekintés mellett, egy hazai, családi gazdaság vizsgálatán keresztül, a gyakorlati megnyilvánulásokat kívántam ismertetni. A témakörön belül arra a kérdésre kerestem a választ, miszerint van-e lehetőségük a mezőgazdasági gazdálkodóknak a válsághelyzetben következtében kialakul károk minimalizálására. Az alábbiakban összefoglalom a dolgozatom felépítését, kutatásom eredményeit.

Ahogy a kutatási módszertan bemutatásánál említettem, vizsgálatom során primer és szekunder módszereket alkalmaztam. Szekunder kutatásom segített az elméleti háttér megismerésében és összefoglalásában. Fontosnak tartottam a válság teljes körű megismerését a fogalmán, eredetén és típusain keresztül. A hazai és nemzetközi szakirodalom széles körben foglalkozik a válság jelenségével és ezek közül a legfontosabbakat ismertettem dolgozatom első felében. Ezt követően hasonló kutatómunkával mutattam be a válságmenedzsment fogalmát, típusait és alkalmazott modelljeit. Feltétlenül szükségesnek tartottam ezek bemutatását, tanulmányozását, hiszen a mezőgazdaságban előforduló válságkezelésének megértéséhez elengedhetetlen a válságmenedzsment teljes körű tanulmányozása.

Dolgozatom második felében ismertettem a mezőgazdaságot leggyakrabban fenyegető jelenségeket. Az agrárgazdaságokat számtalan veszélyforrás veszi körül, melyek rendkívüli hatással lehetnek a működésre. Ezek közül a leginkább előforduló fenyegetettségeket mutattam be. Az éghajlat változás és a szélsőséges időjárási jelenségek az egyik leginkább váratlanul, kiszámíthatatlanul érkező veszély, melyekre a vállalkozásoknak fel kell készülniük. Hasonlóan az éghajlati változásokhoz, a gazdasági környezet alakulása is nagy hatással bír a gazdaságok működésére. Konkrét példaként említve, bemutattam a világméretű Covid-19 járvány és a jelenleg is zajló orosz-ukrán háború mezőgazdaságra vonatkozó hatásait, következményeit. Leggyakoribb agrárfenyegetettségek közé tartoznak a kórokozók, melyek mind a növénytermesztésben, mind az állattenyésztésben visszafordíthatatlan károkat okoznak a mezőgazdaságban. Az évről évre előforduló madárinfluenza jelenségével igyekeztem pontosítani a hatások mértékét és a lehetséges kimeneteleket. A leggyakoribb veszélyek után tértem rá az elméleti és gyakorlati lehetőségekre, melyek segítségével a mezőgazdaságban dolgozók felkészülhetnek a lehetséges káreseményekre, kezelhetik és csökkenthetik a károk mértékét. A téma kibontásában elengedhetetlen megvizsgálni a hazai mezőgazdasági kockázatkezelési rendszer elemeit, működését és hatékonyságát. A magyarországi támogatási rendszer négy pillére a leggyakrabban előforduló veszélyekre készíti fel és nyújt védelmet a tagok számára. A hazai támogatási rendszer nem nyújt teljes körű védelmet a

vállalkozások számára. Az elméleti kutatás mellett a gyakorlati kutatásom, az interjú során is bebizonyosodott, hogy a működő kockázatkezelési rendszer válsághelyzet esetén csak minimális kárenyhítésre alkalmas. A vállalkozásoknak szükséges a rendszerbéli tagságuk mellett kiegészítő védelmi technikákat is alkalmazni.

Primer kutatásomként mélyinterjút készítettem a több évtizedes tapasztalattal rendelkező, Bori Családi Gazdaság fiatal vezetőjével, Bori Róberttel. A beszélgetés mellett lehetőségem volt a gazdaság területét, működését megfigyelni. Átfogóan beszélgettünk a vállalkozás felépítéséről, tevékenységéről és stratégiájáról. A téma kapcsán körültekintően megvizsgáltuk a gazdaság erősségeit és gyengeségeit, illetve lehetőségeit és veszélyforrásait is. A tevékenységi körök széles köre, az innovatív gondolkodásmód és a pályázati lehetőségek folyamatos kiaknázása mind eredményes startégiára utalnak. A több évtizedes tapasztalat és a technológiai újdonságokra nyitott gondolkodás együttesen teszi a családi vállalkozást rendkívül hatékonná. Róbert lehetőséget adott arra, hogy a működésbe betekintést nyerjek. A vezetőség tagjainak megismerésével, a telephelyek bejárásával, a géppark bemutatásával mind segítségemre volt abban, hogy a legtöbb ismeretet szerezzem meg a témakör kutatásában.

Az elméleti áttekintés és a gyakorlati tapasztalatok bemutatásával kutatásom kérdésére választ kaptam, következtetéseket megállapítottam. A téma átfogó tanulmányozása során megállapítható, hogy számos lehetőség van a gazdálkodók számára a válsághelyzetek menedzselésére. Emellett viszont fontos megjegyezni, hogy a lehetőségek kihasználásához összetett stratégiára, nyitott gondolkodásmódra, felkészültségre van szükség.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek, Dr. Kiss Livia Benitának, aki észrevételeivel, hasznos tanácsaival és ötleteivel segítette a munkámat. Hálás vagyok a rengeteg segítségért.

Szeretném megköszönni a családomnak, hogy végig támogattak az egyetemi tanulmányaim során.

Ezen kívül szeretném megköszönni a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem valamennyi oktatójának munkáját, amivel támogatták a Georgikon hallgatók képzését, versenyképes tudásuk megszerzését.

7. Szakirodalom jegyzéke

Biacs Péter – Kocsondi Csabáné – Dobos György (2003): A magyar mező- és erdőgazdaság feladatai a klímaváltozás tükrében. *Gazdálkodás*, XLVII. évfolyam, 6. szám, pp. 4-18.

<https://ageconsearch.umn.edu/record/212123/>

Letöltve: 2023.09.19.

Björck, Albena (2016): Crisis typologies revisited: An interdisciplinary approach. *Central European Business Review*, Vol. 5, No. 3, pp. 25-37.

Csáki György (2021): A 2022. évi orosz-ukrán háború gazdasági következményei. *Nemzet és biztonság: Biztonságpolitikai Szemle*, 2021. 3. szám, pp 63-78.

http://real.mtak.hu/153441/1/05_csaki_63-78_nemzet_es_biztonsag_2021_03.pdf

Letöltve: 2023. 09. 30.

Gaál Márta – Becsákné Tornay Enikő – Molnár Piroska (2021): A 2018-2019-es magyarországi aszályhelyzet értékelése. *Gazdálkodás*, 2021, 65. évfolyam, 3. szám, pp. 224-236.

http://real.mtak.hu/154273/1/Gazdalkodas_2021_3_Gaal_BecsakneT_Molnar_224_236.pdf

Letöltve: 2023. 09. 19.

Jankó Ferenc – Móricz Norbert – Pappné Vancsó Judit (2011): Klímaváltozás: Diskurzusok a katasztrófától a kételkedésig (2. rész). *Földrajzi Közlemények* 2011, 135. szám 1., pp 3-16.

http://publicatio.uni-sopron.hu/269/1/17_JF.pdf

Letöltve: 2023.09.17.

Jindal, Shivali – Laveena, Laveena – Aggarwal, Apoorv (2015): A comparative study of crisis management – Toyota V/S Gerneral Motoros. *Scholedge International Journal of Management & Development*, Vol. 2., Issue 6., pp. 1-11.

<https://thescholedge.org/index.php/sijmd/article/view/166/212>

Letöltve: 2023.10.15.

Kalavar, Sanjay – Mysore, Mihir (2017): Are you prepared for a corporate crisis?

<https://www.mckinsey.com/capabilities/risk-and-resilience/our-insights/are-you-prepared-for-a-corporate-crisis>

Letöltve: 2023.10.15.

Katits Etelka (2010): A vállalati válságkezelés pénzügyi módszerei. Perfekt Kiadó, Budapest

Koós Bálint (2022): Agrárfoglalkoztatás a COVID árnyékában. In: A vidéki Magyarország a pandémia korában: IX. Falukonferencia. KRTK Regionális Kutatások Intézete, Pécs, pp. 155-163.

<http://real.mtak.hu/161803/1/koos-agrarfoglalkoztat-as-2022.pdf>

Letöltve: 2023.09.21.

Kotormán Annamária (2009): A mezőgazdasági vállalkozások válságához és fizetőképzetlenségéhez vezető okok vizsgálata. Agrártudományi Közlemények 2009, 33. szám, pp. 49-54.

<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/0419aa9a-229b-48e4-b00e-1012e564495a/content>

Letöltve: 2023.09.17.

Krystek (1987): Unternehmungskrisen, Wiesbaden, 2-66

Liebmann Lajos - Erdélyi Tamás (2004): Vállalati válságmenedzsment. Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös

Mitroff, I. – Harrington, L. – Erik K. (1996): Thinking about the unthinkable. Across the Board, Vol. 33, No. 8, pp. 44-48.

Noszka Erzsébet (2018): Változás- és válságmenedzsment az alapoktól. Budapest: Akadémiai Kiadó.

<https://doi.org/10.1556/9789634542209>

https://mersz.hu/hivatkozas/dj297vevm_7_p2/#dj297vevm_7_p2

Letöltve: 2023.06.25.

Pataki Béla (1999): Technológiaváltások menedzselése. Műszaki Könyvkiadó, Budapest

Ponis, Stavros T. – Koronis, Epaminondas (2012): A Knowledge Management Process – Based Approach to Support Corporate Crisis Management. Knowledge and Process Management Vol. 19, No. 3, pp. 148-159.

Soltész Miklós – Nyéki József – Lévai Péter (2011): Aszály és szárazodás: hatások és válaszok a kertészeti tevékenységekben. „Klíma-21” Füzetek 2011., 64.szám, pp. 5-11.

http://real-j.mtak.hu/18312/1/KI%C3%8DMA-21_F%C3%BCzetek_64.pdf

Letöltve: 2023.09.19.

Zuzák, Roman – Rymešová, Pavla (2008): Managerial competencies in tackling an acute company crisis. Agric. Econ. – Czech, 54, 2008(3), pp. 125-128.

<https://agricecon.agriculturejournals.cz/pdfs/age/2008/03/05.pdf>

Letöltve: 2023.06.25.

Veres József – Tihanyi László (1991): Válságmenedzselés csőd helyett. OMIKK, Budapest

Virág Miklós – Fiáth Attila – Kristóf Tamás – Varsányi Judit (2013): Pénzügyi elemzés, csődelőrejelzés, válságkezelés. Kossuth Kiadó, Budapest

Zhang, Long – Wang, Lihong (2016): Risk application research on risk warning mechanism in organizational crisis management – taking Vanke Real Estate Co. Ltd., as an example. Chaos, Solitons & Fractals, Vol. 89, pp. 373-380.

Internetes források:

Agrárgazdaságért Felelős Államtitkárság:

<https://2015-2019.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/agrargazdasagert-felelos-allamtitkarsag/mezogazdasagi-kockazatkezeles-es-megelozes>

A Mezőgazdasági Kockázatkezelési Rendszer működésének értékelése - 2021

http://repo.aki.gov.hu/3981/1/Mezogazdasi_kockazatkezelesi_rendszer_2021_pass.pdf

Baromfiállomány:

https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0029.html

Öntözött területek mezőgazdasági területen belüli aránya Magyarországon (%) 2004-2021:

<https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022/3-2-sdg-2#analysis>

Vágókacsa felvásárlási átlagára:

<https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/allatallomany-2022-december-1/index.html#abaromfillomnycskkentazelvhezkepest>

A búza és a kukorica árának alakulása 2021 január és 2022 április között

<https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/>

Magyar Közlöny, 2020. 145. szám, p. 3802.

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2020&szam=145>

Letöltve: 2023. 09. 21.

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

<https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/4074-mezogazdasagi-krizisbiztositasi-rendszer/file>

Országos Epidemiológiai Központ – OEK: A madárinfluenzával kapcsolatban leggyakrabban felmerülő kérdések és válaszok.

<http://www.oek.hu/oek.web?nid=445&pid=1&to=&lang=hun>

Letöltve: 2023. 10. 01.

8. Mellékletek

1. számú melléklet: Interjú Bori Róberttel

Mikor és miért alakult a Bori Családi Gazdaság?

„A gazdaságunkat még édesapám alapította 1993-ban, amikor is kilépett a helyi termelői szövetkezetből, hogy saját vállalkozást indítson”

Bemutatná röviden a gazdaságot?

„Családunk négy tagja vezeti a vállalkozást. Édesapám János, édesanyám Jutka, testvérem Adrienn és én. A feladatokat nagyon hatékonyan osztottuk el egymás között az évek során. A gazdaság beszerzéseit, a termeléssel kapcsolatos feladatokat édesapámmal intézzük. Édesanyám és testvérem végzik az adminisztratív munkákat, a munkaerővel kapcsolatos feladatokat és a frisspiaci értékesítéssel összefüggő teendőket. Gazdaságunk fő profilja a kertészeti és szántóföldi növénytermesztés, és bér munka szolgáltatás. Búzát, kukoricát és napraforgót termesztünk a szántóföldeken, gyümölcsöseinkben pedig csonthéjas és bogyós gyümölcsöket”

Megnevezné és kifejtené, hogy mik a vállalkozásának erősségei és gyengeségei?

„A legnagyobb erősségünk, hogy egy család vagyunk. Közösén dolgozunk meg az eredményekért és közösen a célok. Egyetértésben tudjuk meghozni a döntéseket, hiszen mindenki tudja a családban, hogy mit miért teszünk. Gazdaságunk másik ereje a saját gépparkunkban rejlik. Igyekszünk minden lehetőséget kihasználni, hogy pályázati forrással kiegészítve új eszközökkel tudjunk hatékonyabbá tenni a működésünket. Saját tulajdonú munkagépeink lehetővé teszik, hogy a termelésben vett gépi hasznuk mellett bér munkában is hasznosítsuk. Ezzel tovább tudjuk növelni a bevételeinket. Erősségnek gondolom továbbá, hogy régóta ugyanazokkal az alkalmazottakkal dolgozunk együtt, nincs fluktuáció, ami megnehezítené a gördülékeny munkavégzést. Gyengeségünk, amely minden mezőgazdasági vállalkozás gyengesége a kiszolgáltatottság. Kiszolgáltatottság az időjárásnak, a gazdasági környezetnek, a piacnak.”

Milyen lehetőségei vannak a gazdaságnak a fejlődésre és milyen veszélyek fenyegetik a működést?

„A fejlődésre úgy gondolom, sok lehetőségünk van. Családunk minden tagja azon szemlélet mentén él, hogy tanulással és fejlődéssel lehet előrébb jutni. Folyamatos növekedésünk egyik alapja, a takarékos gazdálkodás. Mivel a mezőgazdasági termelést nagyon sok külső tényező befolyásolja, így fontos a tőketartalék felhalmozása. Ha egy évben nem úgy sikerül a termelés,

ahogyan vártunk, akkor a további működés csak tőketartalékból lehetséges. A mezőgazdaság egy körforgás, amely nem tart szünetet, ezért gyakran szükség van beruházásokra. Nagy lehetőségeket látunk a pályázatokban is. Folyamatosan szemmel tartjuk a pályázati lehetőségeket. Egy pályázati céggel együttműködünk, amire lehetőségünk van, arra pályázunk. Szerencsére elmondhatom, hogy a pályázataink nagy arányban, körülbelül 90 százalékban sikeresen zárultak. Hiszünk az innovációban, ezért igyekszünk mindig új technológiákat és modern eszközöket alkalmazni, emiatt fontos, hogy a pályázati lehetőségeket kellőképpen kihasználjuk. A fenyegetettség viszont sajnos folyamatos. Az éghajlatváltozás hatásait napról napra érezzük. Olyan szélsőséges időjárási jelenségekkel találkozunk, melyek egy pillanat alatt döntik egy termés sorsát. Az éghajlat évről évre nagyobb kockázatot jelent a mezőgazdaságban. Emellett a gazdasági környezet hirtelen változása is fenyegetően hat ránk. Erős a piaci kiszolgáltatottság. Az input árak, a termény árak gyorsan változnak. Emellett a gazdasági környezetet hirtelen alakítják hazai és uniós döntések is. Példaként tudom említeni az idei gabonahelyzetünket, melyet az ukrán gabona megjelenése okozott.”

Milyen válságok okoztak már nehézséget a működés során?

A már említett szélsőséges időjárás szinte évről évre megnehezíti a céljaink elérését. Míg a gazdaság indulásakor, 1993-ban nem volt jellemző a sűrű időjárási anomália, manapság már szinte minden évben számíthatunk tavaszi fagykára. 2021-ben a nyári időszakban, a kajszi érésének idején olyan erőteljes szélviharok uralták időjárásunkat, hogy sajnos az összes termésünket leverte a gyümölcsfákról. Következő évben, 2022-ben a hosszan tartó aszály borzasztó termés kiesést követelt. Átlagos kukorica termelésünk 8 tonna egy hektáron, ami az említett évben mindössze 1,5 tonna volt. Bőséges termelés következtében is találkozunk azonban nehézséggel, előfordult már olyan év is, mikor minden gazdálkodó bőséges terméssel rendelkezett, így a túltelített piac lefelé viszi a termény eladási árát. A termény eladási árának csökkenése azonban, nem viszi lefelé a gazdálkodó költségei. A legnagyobb költséget a munkavállalóknak fizetjük. 1 kg gyümölcs leszedéséért az eladási ár 30 százalékát adjuk a munkavállalóknak. Csak hogy egy példát említsek, 1 láda szilva leszedéséért 500 forint munkadíjat adunk a dolgozónak.”

Hogyan kezelték, oldották meg a felmerülő nehézségeket?

„Fontosnak tartjuk, hogy a vállalkozásunknak legyen stratégiája. Legyen terv, ami mentén strukturáltan dolgozunk. A velünk szembe jövő nehézségekre megpróbálunk felkészülni, ha egy helyzet elkerülhetetlen, akkor igyekszünk minimalizálni a károkat. Egyrészt a technológiáink fejlesztésében látjuk a megoldást. Hiszem, hogy innovatívnak és nyitottnak kell lenni egy

vállalkozásnak az újdonságokra. Az időjárás szélsőséges helyzeteihez, a lehetőségeinkhez képest megpróbálunk alkalmazkodni, felkészülni. Az aszály megpróbáltatásaira válaszul öntözőrendszereket telepítettünk ültetvényeinkre. Ez költséges megoldás, de az előttünk álló éghajlati kihívásokkal szembe kell néznünk. A fagykárokat is megpróbáljuk megelőzni, ködképző gépekkel óvjuk gyümölcsfáinkat. Emellett a technológiai vívmányoknak köszönhetően egyre több munkafolyamatnál tudjuk kiváltani az emberi munkaerőt automatizált gépekkel, melyek szintén segítenek a költségek optimalizálásában. A felkészülésben fontosnak tartjuk a megfelelő biztosítások megkötését. Egy jól kidolgozott biztosítással a gazdaság védve van, kieső termésjóvedelem esetén is. A terv, ami mentén dolgozunk, időnként kiegészítést, módosítást is igényel a felmerülő helyzetek következtében. Egy rosszabb termésév után, próbálunk a költségeken is spórolni a veszteségek minimalizálása érdekében. Előfordul, hogy míg egy átlagos évben 200 kilogramm műtrágyát szórunk ki, a következő évben a költségcsökkentés érdekében csak 100 kilogrammot. Ahhoz, hogy a nehézségekkel könnyebben megbirkózzunk, fontos, hogy gazdaságunk több lábon álljon. Többféle szántóföldi növényvel foglalkozunk, és gyümölcsökből is igyekszünk változatos fajtákkal dolgozni. Ezen kívül, bér munka szolgáltatással is foglalkozunk. A pontos munka menetrend következtében van lehetőségünk arra is, hogy az aktuálisan nem foglalkoztatott, saját tulajdonú gépeinket bérbe adjuk. Ezzel is tudjuk növelni a bevételeinket.”

Mit gondol a magyar mezőgazdasági kockázatkezelési rendszerről?

„A kárenyhítési alapon tagságunk kötelező. Ha a gazdaságot egy válság éri önhibáján kívül, akkor van lehetőség kárenyhítési kérelem benyújtására. Az igényelhető összegek azonban korántsem fedezik, meg sem közelítik a valós károk mértékét. Egy több millió forintos fagykár esetén benyújtott kárenyhítési kérelem után nagyságrendileg 100 ezer forint összeget kaphat a gazdaságunk a kárenyhítési alapból.

A biztosítási díjtámogatás rendszere jól működhet. Ha egy gazdaság azonban nem rendelkezik a megfelelő biztosításokkal, a kockázatkezelési rendszer önmagában megközelítőleg sem tudja pótolni a kieső bevételeket.”

Forrás: saját szerkesztés

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: ZUNG ENESE
A Hallgató Neptun kódja: XGG5PV
A dolgozat címe: VÁLSÁGMENEDZSMENT A MEZŐGAZDASÁGBAN
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens intézetének neve: MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
A konzulens tanszékének a neve: AGRÁRGAZDASÁGTANI ÉS AGRÁRTOHTIKAI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. év 10. hó 30. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év október hó 26. nap

Dr. Kiss Lina Benke

Belső konzulens